Historie a současnost

EURO

Kompilát ze stránek Ministerstva financí ČR

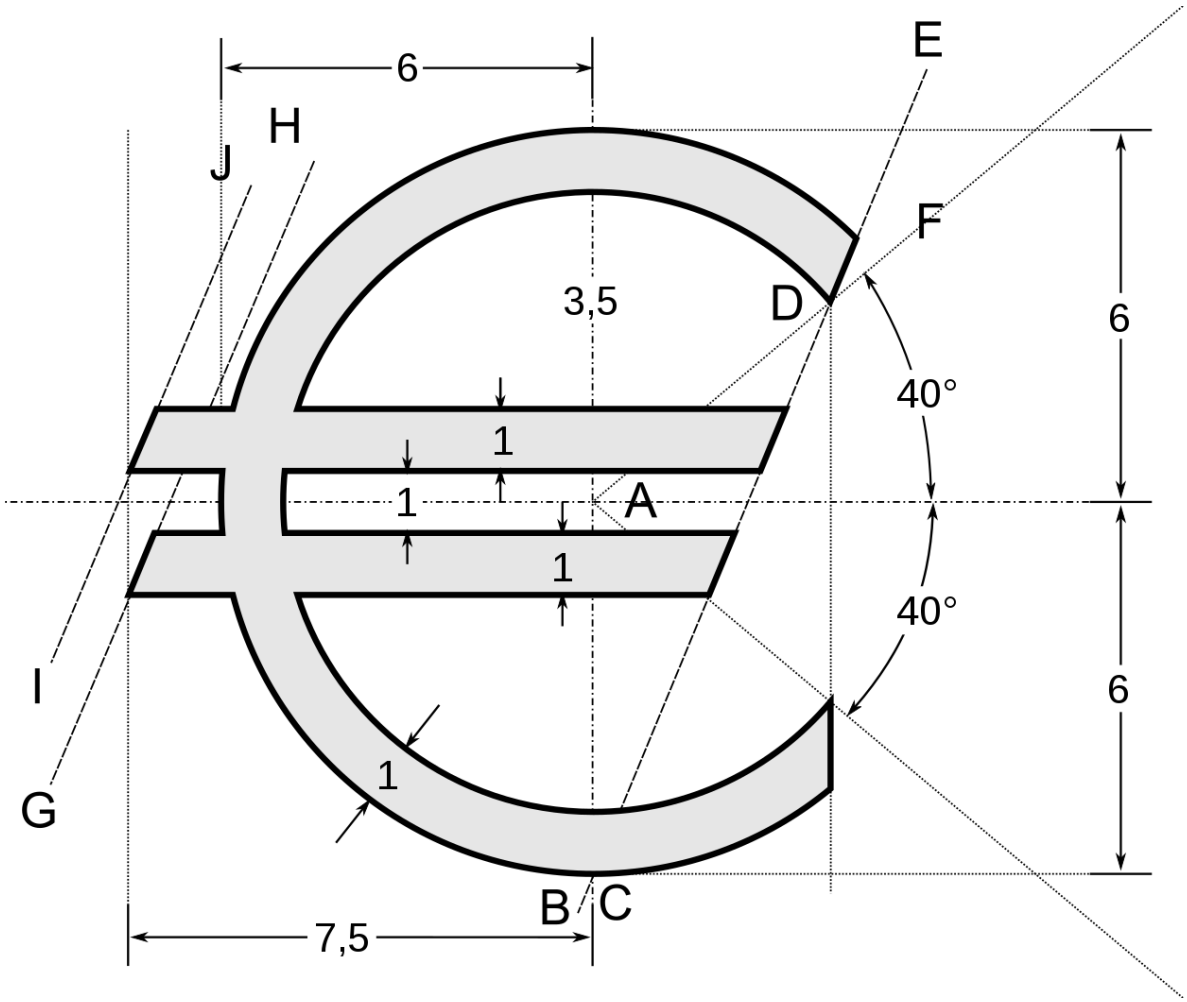

Tento dokument vznikl jako kompilát z dostupného obsahu webu Ministerstva financí ČR (www.zavedenieura.cz) a aktualizací použitých statistických dat z uváděných zdrojů pod nimi.

Zpracoval: Ing. et Ing. Michael Pascal Večeř dne 25. června 2019

Obsah

Historie eura ... 3

Brettonwoodský řád ... 3

Wernerův plán ... 4

Evropský měnový systém ... 5

Maastrichtská smlouva ... 7

Turbulence 1992-93 ... 9

Vznik eurozóny ... 10

Hotovostní euro ... 11

První dekáda eura ... 14

Krizové období ... 15

Eurozóna ... 24

Členské státy eurozóny ... 24

Maastrichtská kritéria ... 25

Pakt stability a růstu ... 28

Fiskální úmluva ... 30

Makroekonomický dohled ... 31

Evropský semestr ... 32

Záchranné mechanismy ... 34

Bankovní unie ... 38

Mezinárodní měna ... 42

Evropská centrální banka ... 43

Eurosystém ... 43

Řídící orgány ECB ... 46

Měnová strategie ECB ... 47

Nezávislost a odpovědnost ... 49

Eurobankovky a eurominneed ... 50

Vzhled eurobankovek ... 50

Ochrana eurobankovek ... 51

Společná strana euromincí ... 53

Národní strany euromincí ... 54

Pamětní mince ... 55

Ochrana euromincí ... 55

EURO

Euro je název společné měny, kterou 1. ledna 1999 zavedlo 11 států EU: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. V následujících letech tuto měnu přijalo dalších 8 států: Řecko, Slovinsko, Kypr a Malta, Slovensko, Estonsko, Lotyšsko, Litva.

Historie eura

Vznikem eura byl završen dlouhý proces sílící měnové a kurzové spolupráce mezi zeměmi EU. Po tuto dobu evropská měnová integrace zaznamenávala řadu úspěchů, ale i nezdarů. Střídání více i méně úspěšných let pokračovalo i po vzniku eura a stalo se hybatelem významných změn v ekonomické správě EU a eurozóny.

Brettonwoodský řád

Základy brettonwoodského měnového řádu byly dohodnuty v červenci 1944 na mezinárodní měnové a finanční konferenci za účasti zástupců 44 států. Jeho vznik byl reakcí na nespokojenost s praktikami konkurenčních devalvací i s výstřelky volně plovoucích kurzů, což obojí podle dobových představ významně přispělo k hloubce světové hospodářské krize ve 30. letech minulého století.

Jádrem brettonwoodského systému se stal systém pevných avšak přizpůsobitelných kurzů (fixed but adjustable). Pevná složka tohoto kurzového uspořádání se opírala o dominantní postavení amerického dolaru, který byl navázán na zlato v paritě 35 USD za jednu trojskou unci. Ostatní členské měny byly napojeny na dolar pevným kurzem s úzkým fluktuačním rozpětím kolem svých dolarových centrálních parit. Přizpůsobitelná složka nabízela možnost přestavování centrálních parit, avšak pouze v situaci tzv. fundamentální nerovnováhy platební bilance. Dohlížitelskou funkcí nad plynulým fungováním globálního kurzového systému byl pověřen k tomuto účelu zřízený Mezinárodní měnový fond. Jeho úvěrové instrumenty měly napomáhat při řešení přechodných potíží platební bilance členských zemí MMF a jeho autorita měla zabraňovat provádění konkurenčních devalvací. Uvedeným způsobem byla ve světovém měřítku uskutečňována idea kurzové stability a měnové spolupráce, na níž se západoevropské země aktivně podílely.

Zánik Brettonwoodského řádu

Do vážných problémů se Brettonwoodský systém začal dostávat na přelomu 60. a 70. let minulého století. Americký dolar se dostal do vleku domácích expanzivních politik, což podkopávalo jeho důvěryhodnost jako stabilní světové měny garantující směnitelnost za zlato. Výsledkem bylo prudké snižování amerických zásob měnového zlata. Jako kontraproduktivní se ukazovala být velmi úzká

fluktuační pásma měn navázaných na dolar, která vytvářela výhodné a poměrně bezpečné spekulační příležitosti.

Zánik Brettonwoodského systému se udál v několika krocích. Nejprve v srpnu 1971 americká vláda v reakci na nepolevující spekulační nápor na zlaté rezervy pozastavila směnitelnost dolaru za zlato. V prosinci 1971 byl podniknut pokus o záchranu systému uzavřením Washingtonské dohody, na jejímž základě byla provedena devalvace dolarové parity vůči zlatu o 8 % a rozšířena byla pásma povolených fluktuací dolarových kurzů na ±2¼ %. I po těchto opatřeních masivní útěk od dolaru nepolevoval, načež v březnu 1973 dolar přestal být bráněn devizovými intervencemi a přešel na volné plování. Svět vstoupil do nové éry plovoucích kurzů hlavních světových měn.

Wernerův plán

ntegrační iniciativy v poválečné Evropě vyvrcholily v březnu 1957 podepsáním Římské smlouvy, kterou bylo mezi zeměmi tzv. Šestky (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Západní Německo) založeno Evropské hospodářské společenství (EHS). Jeden z dlouhodobých cílů tohoto integračního uskupení vyzýval k dosažení kurzové stability mezi členskými zeměmi. První praktické kroky byly nicméně zaměřeny na vytvoření celní unie a na provádění společné zemědělské politiky. Měnová integrace se dostala na pořad dne teprve ke konci šedesátých let.

Padesátá i šedesátá léta minulého století bývají nazývána érou zlatého věku. Během tohoto období si hospodářský růst v Evropě trvale udržoval vysoká tempa růstu, nezaměstnanost byla minimální, inflace nepředstavovala vážnější problém a zahraniční obchod vzkvétal. Životní úroveň obyvatel se rychle zvyšovala. Tyto úspěchy povzbudily členské země EHS k vykročení směrem k měnové unii. Silným motivem byly i první známky napětí uvnitř brettonwoodského systému v druhé polovině šedesátých let, které ohrožovalo měnovou stabilitu uvnitř EHS.

V uvedené atmosféře Haagský summit, konaný v prosinci 1969, pověřil lucemburského předsedu vlády Pierra Wernera, aby posoudil možnost přetvoření EHS na hospodářskou a měnovou unii. Jeho zpráva, známá jako Wernerův plán, byla představena v říjnu 1970. Podle tohoto plánu se během deseti let měla stát měnová unie realitou. Plán požadoval zřídit Evropskou centrální banku a přenést na evropskou úroveň mnohé fiskální pravomoci. Měnová unie měla být dosažena ve třech stádiích, přičemž vzájemné kurzy členských měn měly podléhat stále užšímu fluktuačnímu rozpětí, aby v závěru mohla být snadno provedena jejich neodvolatelná fixace.

Důvody neúspěchu

Realizace Wernerova plánu narážela na nepřízeň řady vnějších okolností. V březnu 1973 se zhroutil brettonwoodský systém. Americký dolar zahájil éru volného plování, což zvýšilo nestabilitu světových finančních trhů. Na evropské země udeřil první ropný šok, který vyvolal zvýšenou inflaci a hospodářskou stagnaci. Mezi členskými zeměmi sílila rozdílnost pohledů na vhodný mix protiinflačních a prorůstových politik. Pozornost politických reprezentací byla zcela upoutávána řešením akutních hospodářských problémů a odváděna byla od méně naléhavého úkolu budovat základy měnové unie. Z uvedených důvodů byl Wernerův plán po vzájemné dohodě opuštěn.

Mnohé z myšlenek Wernerova plánu byly využity pozdější Delorsovou zprávou, která položila základy v pořadí druhému, tentokrát již úspěšnému pokusu o vytvoření hospodářské a měnové unie. Převzata byla představa o postupování k měnové unii ve třech etapách či zásada dosažení určitého stupně hospodářské konvergence mezi potenciálními zakladateli měnové unie. Z neúspěchu Wernerova plánu bylo vyvozeno též poučení, že směřování k měnové unii musí být podpořeno patřičným institucionálním zázemím, které by se systematicky věnovalo nezbytným přípravám. Tuto roli sehrával Evropský měnový institut, předchůdce dnešní Evropské centrální banky.

Evropský měnový systém

Sedmdesátá léta minulého století byla v zemích Evropského hospodářského společenství poznamenána roztříštěností kurzových režimů. Malé členské státy EHS v čele s Německem se účastnily kurzového uspořádání měnového hada, pokračovatele zaniklého brettowoodského systému pevných, avšak přizpůsobitelných kurzů. Itálie a Velká Británie, po většinu času i Francie, ponechávaly své měny volnému plování. Irská měna byla zavěšena na britskou libru. Toto období se vyznačovalo kurzovou nestabilitou, neprospívající vzájemnému obchodu. Příležitostné pokusy o obnovení užší měnové spolupráce selhávaly. Teprve ke konci sedmdesátých let se díky iniciativě vrcholných politiků Francie (prezident Valéry Giscard d'Estaing) a Německa (kancléř Helmut Schmidt) podařilo dát společné kurzové politice nový mocný impuls ustavením Evropského měnového systému (European Monetary System, EMS).

Stavební kameny EMS

Evropský měnový systém oficiálně zahájil činnost 13. března 1979. Tvořen byl následujícími základními prvky:

- Evropská měnová jednotka (European Currency Unit, ECU)
- Mechanismus směnných kurzů (Exchange Rate Mechanism, ERM)
- Indikátory divergence (Divergence Indicators)
- Úvěrové nástroje Evropského fondu pro měnovou spolupráci (European Monetary Cooperation Fund, EMCF)

ECU byla umělá měnová jednotka, konstruovaná jako koš členských měn všech států EHS. Váhy jednotlivých košových měn odrážely ekonomickou sílu členské země a upravovány byly v pětiletých intervalech. Měna ECU plnila funkci zúčtovací jednotky orgánů EHS a sloužila jako rezervní měna, kterou používaly centrální banky při intervencích na devizovém trhu. Vedle tohoto oficiálního ECU existovalo také tzv. privátní ECU. Takto se nazývaly četné finanční produkty (bankovní vklady, obligace aj.), které kopírovaly košovou strukturu oficiálního ECU.

Kurzové uspořádání ERM tvořilo jádro EMS. Vzájemné kurzy členských měn ERM měly vymezeno pásmo povolených fluktuací se standardní šířkou ± 2,25 % od stanovené centrální parity. Jako dočasná výjimka byla povolena šířka ± 6 %. Pokud se kurz některého měnového páru přiblížil k okraji pásma povolených fluktuací, centrální banky daných dvou měn měly automatickou povinnost zahájit neomezené devizové intervence s cílem udržet kurz uvnitř pásma. Přípustné byly změny centrálních

parit, ovšem pouze po dohodě všech členských zemí zapojených do ERM. Účast v ERM byla dobrovolná, kromě britské libry nicméně všechny měny v tehdejších zemích EHS se na činnosti tohoto kurzového uspořádání od jeho vzniku podílely.

ERM byl vybaven indikátory divergence. Propočet těchto veličin měl upozorňovat na nadměrné vychylování kurzů od svých centrálních parit. Obdržen tím měl být včasný signál o nutnosti přijetí účinných opatření s cílem zamezit další divergenci a předejít tím i nutnosti bránit kurz devizovými intervencemi na okrajích fluktuačního pásma.

Vývojové etapy ERM

Mechanismus směnných kurzů prodělal několik vývojových etap. Obeznámenost s přednostmi i slabinami dílčích období umožňuje v nemalé míře pochopit, proč zájem o kurzovou stabilitu na evropském vnitřním trhu vyústil do vzniku měnové unie.

Prvních sedm let se vyznačovalo poměrně častým přestavováním centrálních parit. Uplatňována byla logika pevných, avšak přizpůsobitelných kurzů, jejímž cílem je kombinovat kurzovou stabilitu s jistou mírou kurzové flexibility, jež má zabránit vzniku nerovnovážných kurzových relací. Čas od času však tento systém provázela nemalá pnutí, jež měla původ v následujících skutečnostech:

- Politické náklady devalvace, které nesly vlády v zemích, jejichž měna znehodnocovala vůči ostatním měnám ERM.
- Poměrně snadná předvídatelnost okamžiku a směru přestavování centrálních parit, která vybízela ke kurzové spekulaci.
- Rostoucí význam ryze externích vlivů, které nutily k přestavování parit. Např. revalvace marky, jejíž příčinou byla slabost amerického dolaru, která vyvolávala příliv kapitálu do Německa a tlačila na posilování marky.

V navazujícím téměř šestiletém období obecná nechuť k přestavování centrálních parit přeměnila ERM v jakousi markovou zónu. Kurzové politiky členských zemí byly zaměřeny na udržování kurzové stability vůči německé marce, což podporovalo užší konvergenci hospodářských politik. V té době ERM slavil své největší úspěchy. Jeho členem se v říjnu 1990 stala britská libra. S výjimkou řecké drachmy tak nakonec všechny měny EHS byly do ERM zapojeny. Na ECU zavěsily své měny postupně všechny tři skandinávské ekonomiky (Finsko, Norsko, Švédsko), třebaže v té době nebyly členskými státy EHS. Jedinečné výsledky na poli kurzové stability povzbuzovaly úvahy o rychlém směřování k měnové unii. Byly to však i některé slabiny praktikované kurzové politiky, které zvyšovaly atraktivitu měnové unie:

- Zavěšení národních měn na německou marku učinilo z německé centrální banky měnového vůdce EHS, jemuž se měnové politiky ostatních členů přizpůsobovaly, bez možnosti podílet se na rozhodování o německé měnové politice.
- Zákonný mandát německé centrální banky nadále spočíval v péči o cenovou stabilitu v Německu, nehledě na širší roli německé měnové politiky v ostatních zemích EHS.

ERM následně prožil bouřlivé období v letech 1992-93, kdy byl vystaven několika vlnám mohutné kurzové spekulace. Ta ohrožovala samu existenci ERM i existenci maastrichtského plánu na vytvoření hospodářské a měnové unie. Následovalo období zklidnění, ukončené v lednu 1999 vznikem jednotné měny euro.

MĚNOVÉ SLOŽENÍ ECU

Měna	Procentní podíly			Jednotková množství		
	13.3.1979 16.9.1984	17.9.1984 21.9.1989	22.9.1989 31.12.1999	13.3.1979 16.9.1984	17.9.1984 21.9.1989	22.9.1989 31.12.1999
Belgický frank	9,64	8,57	8,183	3,80	3,85	3,301
Britská libra	13,34	14,98	12,452	0,0885	0,0878	0,08784
Dánská koruna	3,06	2,69	2,653	0,217	0,219	0,1976
Francouzský frank	19,83	19,06	20,306	1,15	1,31	1,332
Irská libra	1,15	1,20	1,086	0,00759	0,00871	0,008552
Italská lira	9,49	9,98	7,840	109	140	151,8
Lucemburský frank	(*)	(*)	0,322	(*)	(*)	0,13
Německá marka	32,98	32,08	31,915	0,828	0,719	0,6242
Nizozemský gulden	10,51	10,13	9,87	0.286	0,256	0,2198
Portugalské escudo			0,695			1,393
Řecká drachma		1,31	0,437		1,15	1,44
Španělská peseta			4,138			6,885

Maastrichtská smlouva

V druhé polovině 80. let minulého století se Evropský měnový systém proměnil v jakousi markovou zónu. Členské měny zapojené do systému směnných kurzů neusilovaly o devalvace centrálních parit, z pevného kurzového závěsu vůči německé marce mnohé země učinily páteř své hospodářské politiky. Tehdejší relativně dlouhé období kurzové stability podpořilo úvahy o znovuoživení projektu hospodářské a měnové unie. S touto vizí byl na zasedání Evropské rady v Hannoveru, konané v červnu 1988, tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors pověřen, aby ve spolupráci s guvernéry centrálních bank a dalšími experty vypracoval plán etapovitého dosažení hospodářské a měnové unie.

Výstup Delorsovy pracovní skupiny byl zveřejněn v dubnu 1989 a přijat byl na zasedání Evropské rady v Madridu v červnu 1989. Delorsova zpráva zdůraznila, že jedině vytvoření prostoru se společnou měnou zajistí plné využívaní výhod vnitřního trhu. Měnová unie měla být dosažena ve třech stádiích. Cílem prvního stádia mělo být urychlení hospodářské konvergence a posílení koordinace měnových politik. Druhé stádium se mělo zaměřit na technické otázky, jež souvisely s přechodem na společnou měnu. Poslední třetí stádium by započalo neodvolatelným zafixováním směnných kurzů, následovaným nahrazením existujících národních měn měnou jednotnou.

Na Delorsovu zprávu navázala mezivládní konference, od níž se očekávalo vypracování právního a institucionálního rámce měnové unie včetně podmínek jejího dosažení. Tato konference zahájila činnost v prosinci 1990 a zakončena byla v prosinci 1991. Jejím hlavním výstupem bylo dosažení dohody nad Smlouvou o Evropské unii (Treaty on European Union, TEU), neoficiálně nazývanou Maastrichtská smlouva. Smlouva byla slavnostně podepsána v únoru 1992 a účinnost nabyla v listopadu 1993 po absolvování obtížného ratifikačního procesu.

Obsah Maastrichtské smlouvy

Maastrichtská smlouva vymezila základní obrysy dalšího směřování ke společné měně, mezi nimiž lze zdůraznit následující momenty:

- Proces utváření měnové unie byl rozvržen do tří stádií, která byla ukotvena pevnými daty a kterým byly přiřazeny cíle a úkoly v souladu s Delorsovou zprávou.
- Časový harmonogram stanovil 1. leden 1999 jako nejzazší termín vzniku měnové unie.
- Zformulována byla konvergenční kritéria, jejichž splněním byla podmíněna účast v měnové unii.
- Vyjasněna byla institucionální podoba budoucí měnové unie v čele s nově zřízenou Evropskou centrální bankou, pověřenou prvořadým cílem pečovat o cenovou stabilitu.

Text Maastrichtské smlouvy vycházel z předpokladu, že společná měna se bude jmenovat ecu a naváže tím na úspěšnou košovou jednotku EMS. Od poloviny r. 1995 ale Německo začalo vést kampaň za volbu jiného názvu s odůvodněním, že ecu se pro Němce stalo synonymem slabé měny, která vůči marce za dobu své existence ztratila 40 % své hodnoty. Za hledáním nového pojmenování učinila tečku Evropská rada na zasedání v Madridu v prosinci 1995, kde rozhodla, že společná měna se bude ve všech jazycích nazývat jednotně euro.

Odhodlanost signatářů Maastrichtské smlouvy dospět k měnové unii byla bezprostředně testována během hluboké krize Evropského měnového systému v letech 1992-93. Idea společné evropské měny vzešla z této krize nakonec posílena a podle původního harmonogramu Maastrichtské smlouvy byla i zrealizována.

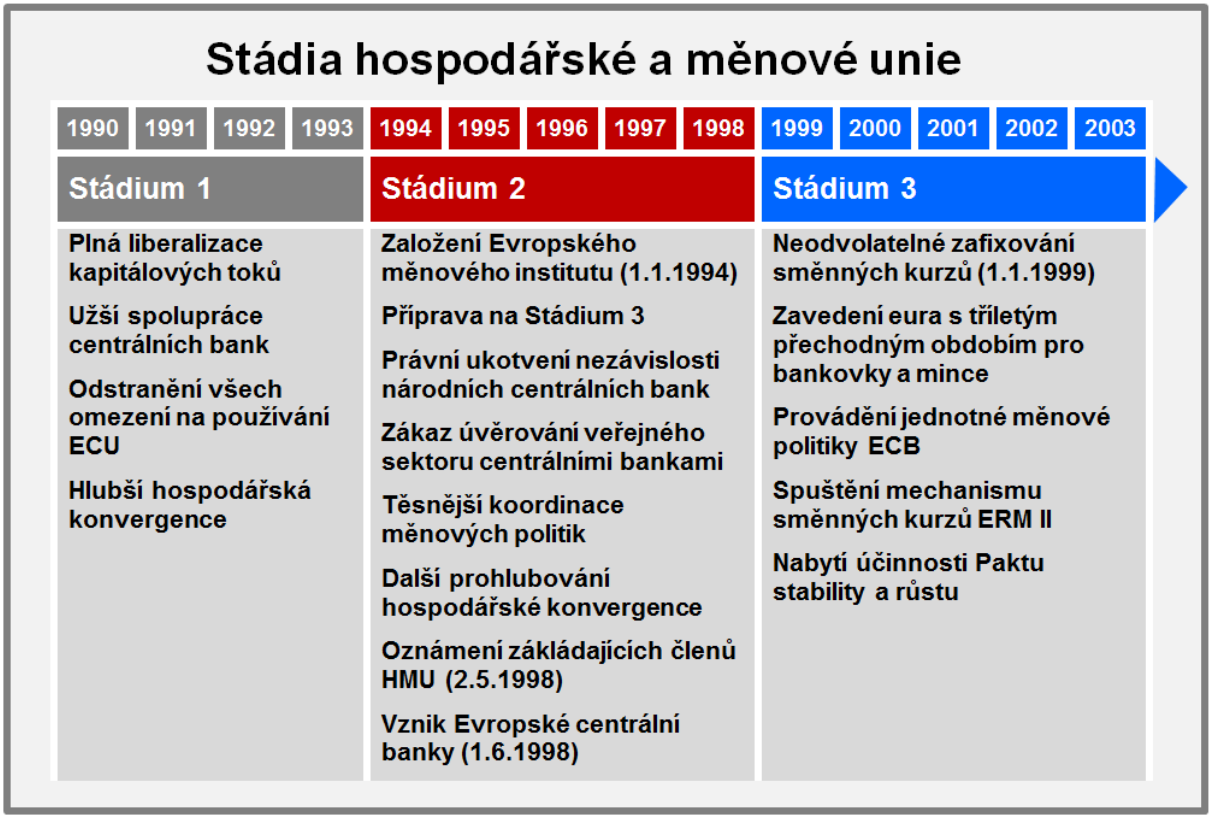

Turbulence 1992-93

Téměř šestileté období kurzové stability, jež se vyznačovalo udržováním centrálních parit ERM na neměnných úrovních, bylo v letech 1992-93 zakončeno nebývale silnými turbulencemi finančních trhů. Jejich intenzita hrozila zcela vykolejit právě nastoupený proces směřování k hospodářské a měnové unii, stvrzený Maastrichtskou smlouvou. Uváděn je souběh tří hlavních faktorů, které se spolupodepsaly na rozvíření doposud nevídané kurzové spekulace:

- Inflační sjednocování Německa, jehož náklady v podobě vysokých německých úrokových sazeb byly prostřednictvím kurzových závěsů členských měn ERM na německou marku přenášeny do ostatních členských států EHS.
- Zamítavé dánské referendum k vyslovení souhlasu s Maastrichtskou smlouvou, které zpochybnilo proveditelnost plánu na vytvoření měnové unie.
- Přesvědčení finančních trhů o fundamentálním nadhodnocení některých členských měn ERM, způsobené dlouhým obdobím nepřestavování centrálních parit.

Tři vlny kurzové spekulace

První vlna kurzové spekulace započala v srpnu 1992. Navzdory mohutným intervencím centrálních bank byly z ERM vypuzeny britská libra a italská lira. Kurzový závěs na ecu ukončila švédská koruna poté, co švédská centrální banka navýšila svoji měnově-politickou sazbu na 500 %. Zaváděna byla omezení na pohyb kapitálu, v rozporu s cíli na dobudování vnitřního trhu.

Ještě ničivější byla druhá spekulační vlna, která započala na začátku r. 1993 a gradovala v letních měsících téhož roku. Mimo přípustná pásma povolených fluktuací se dostávala francouzská, belgická a dánská měna, nehledě na úpornou intervenční aktivitu centrálních bank. Kolaps ERM se zdál být nadohled. Ve snaze zastavit nápor kurzové spekulace ministři Rady Ecofin přijali na přelomu července a srpna rozhodnutí o rozšíření pásem přípustných fluktuací z dosavadních ±2,25 % na ±15 %. Vyhlídky na vytvoření měnové unie se v té době zdály být v nedohlednu.

Poslední záchvěvy kurzové spekulace se dostavily v březnu 1995 a vynutily si devalvaci španělské pesety a portugalského escuda. Po této korekci se finanční trhy zklidnily. Kurzy členských měn ERM se navracely do rozmezí dřívějších úzkých pásem, aniž by musely být podporovány devizovými intervencemi. Převažovat začalo mínění, že Evropská unie má krizové léta za sebou.

Na rozdíl od dřívějšího Wernerova plánu, který byl na začátku sedmdesátých let pod tíhou akutních problémů opuštěn, trpké lekce ze začátku devadesátých let naopak posílily odhodlání ubírat se cestou Maastrichtské smlouvy. Upevněno bylo přesvědčení, že v prostředí vysoké mobility kapitálových toků pouze měnová unie je schopna účinně chránit vnitřní trh před destabilizující kurzovou spekulací.

Vznik eurozóny

Maastrichtská smlouva stanovila dva okamžiky pro vstup do závěrečného třetího stadia hospodářské a měnové unie. Jeden dřívější na začátku r. 1997, kdy měnová unie mohla vzniknout za předpokladu, že alespoň polovina členských států EU splní požadavky maastrichtských konvergenčních kritérií. A druhý pozdější na začátku r. 1999, kdy měnová unie měla být ustavena o jakémkoli počtu států EU, které splní kvalifikační požadavky. První termín zůstal nevyužit, a to vesměs kvůli nedostatečnému úsilí při konsolidaci veřejných rozpočtů. Tuto skutečnost Evropská rada formálně potvrdila v prosinci 1996 na zasedání v Dublinu.

Naproti tomu druhý termín vyvolal pozoruhodnou motivaci k účasti na měnové unii. Blížící se okamžik rozhodnutí o tom, kdo z členských zemí EU se ocitne mezi zakladateli historicky ojedinělého evropského prostoru s jednotnou měnou, zaúčinkoval jako vzpruha napomáhající ke splnění vstupních podmínek. Jednu z nejvyšších priorit obdržela orientace hospodářských a měnových politika na nízkou inflaci. Vlády se zaměřovaly na snížení rozpočtových deficitů pod požadovaná 3 % HDP, byť si i ojediněle vypomáhaly praktikami kreativního účetnictví.

Podklady Evropské komise a Evropského měnového institutu pro rozhodnutí o tom, kdo z členů EU splnil kvalifikační požadavky, byly vypracovány v březnu 1998. Na jejich základě Evropská rada dospěla v květnu 1998 k závěru, že zakládajícími členy eurozóny se stane jedenáct zemí – Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Důvody nezapojení zbývajících členů EU byly různé. Dánsko a Velká Británie se rozhodly využít trvalou výjimku z povinnosti zavést jednotnou měnu, kterou si prosadily při vyjednávání Maastrichtské smlouvy. Švédsko, které podobnou výjimkou nedisponovalo, se členem eurozóny nestalo kvůli nezapojení do kurzového uspořádání ERM. Řecko zájem projevovalo, nicméně muselo být odmítnuto kvůli nesplnění konvergenčních kritérií. O dva roky později však již členství získalo.

Ustavení ECB

V červnu 1998 se svých pravomocí ujala Evropská centrální banka se sídlem v německém Frankfurtu nad Mohanem. Navázat mohla na přípravné práce Evropského měnového institutu, jenž od r. 1994 připravoval půdu pro provádění jednotné měnové politiky. V říjnu 1998 ECB představila svoji měnovou strategii, v níž objasnila, jak bude naplňovat svůj mandát ukládající sledovat prvořadý cíl cenové stability.

Samotné zrození eura proběhlo spořádaným způsobem. Poslední obchodní den r. 1998 byly stvrzeny oficiální přepočítací koeficienty mezi odcházejícími národními měnami a eurem. Neodvolatelná fixace těchto kurzů na začátku r. 1999 nevyvolala sebemenší záchvěvy finančních trhů s negativním dopadem na diskontinuitu kurzových relací. Stran budoucnosti eura jednoznačně převládala optimistická očekávání. V tomto okamžiku jedna významná etapa evropské ekonomické integrace dospěla úspěšně ke svému cíli.

KVALIFIKACE NA ZAKLÁDAJÍCÍHO ČLENA EUROZÓNY

	Inflace	Sazby	Deficit	Dluh	ERM	Kvalifikace
	2,7 %	**7,8 %**	**-3 % HDP**	**60 % HDP**	**Dva roky**	
Belgie	1,4	5,7	-2,1	122,2	ano	Ano
Dánsko	1,9	6,2	0,7	65,1	ano	Ne
Finsko	1,3	5,9	-0,9	55,8	ano	Ano
Francie	1,2	5,5	-3,0	58,0	ano	Ano
Irsko	1,2	6,2	0,9	66,3	ano	Ano
Itálie	1,8	6,7	-2,7	121,6	ano	Ano
Lucembursko	1,4	5,6	1,7	6,7	ano	Ano
Německo	1,4	5,6	-2,7	61,3	ano	Ano
Nizozemsko	1,8	5,5	-1,4	72,1	ano	Ano
Portugalsko	1,8	6,2	-2,5	62,0	ano	Ano
Rakousko	1,1	5,6	-2,5	66,1	ano	Ano
Řecko	5,2	9,8	-4,0	108,7	ne	Ne
Španělsko	1,8	6,3	-2,6	68,8	ano	Ano
Švédsko	1,9	6,5	-0,8	76,6	ne	Ne
Velká Británie	1,8	7,0	-1,9	53,4	ne	Ne

Hotovostní euro

Oficiální zrození eura, které se událo 1. ledna 1999, nepřineslo pro běžného občana bezprostředně žádnou zásadní změnu. V oběhu nadále zůstávaly národní bankovky a mince, které jako dříve plnily standardní peněžní funkce. Nová měna euro existovala pouze v bezhotovostní podobě jako písemné záznamy na bankovních účtech. Na používání nové měny se vztahoval princip „žádné přikazování, žádné zakazování“, který ponechával na uvážení podniků a domácností, jak dalece budou zapojovat euro do svých bezhotovostních transakcí. Závazné používání eura se omezilo pouze na nové emise státního dluhu a na operace centrálních bank.

Z právního hlediska bylo na národní peněžní jednotky v zemích eurozóny, v nichž byly nadále uváděny ceny i jiné finanční částky, pohlíženo jako na neceločíselné násobky eura v souladu s oficiálně stanovenými přepočítacími koeficienty. V těchto poměrech byly také mezi sebou národní peněžní jednotky směňovány. Používané národní bankovky a mince nicméně nemohly být vynucovány za hranicemi své země jako zákonné platidlo.

Výměna oběživa

Přechodné uspořádání trvalo celkem tři roky, jak o tom v prosinci 1995 rozhodlo zasedání Evropské rady v Madridu. Teprve po uplynutí tříletého přechodného období, tedy od 1. ledna 2002, byla ve všech zemích eurozóny současně zahájena výměna národního oběživa za eurové bankovky a mince. V průběhu dvou měsíců vyhrazených pro tzv. duální oběh postupně mizely z oběhu dosluhující národní bankovky a mince, jejichž místo rychle zaujímaly nové bankovky a mince znějící na měnu euro. Historie do té doby nezaznamenala tak gigantickou operaci s oběživem. Podle údajů Komise bylo vyrobeno přibližně 14,25 miliard eurových bankovek a 56 miliard eurových mincí. Tato peněžní masa musela být nejen zhotovena, ale i uskladněna a distribuována. A obdobně ohromná masa již neplatných národních bankovek a mincí musela být stažena, uskladněna a zlikvidována.

Tehdejší situace byla ojedinělá i tím, že jen málokdo z více než 300 milionů obyvatel eurozóny, kterým měla nová měna sloužit, se mohl s jeho fyzickou podobou předem podrobněji seznámit. A to z bezpečnostních důvodů, neboť z předčasné dostupnosti nového platidla by těžili padělatelé a jiní podvodníci, kteří by zneužívali všeobecnou neznalost nového platidla. Ke zvýšení informovanosti široké veřejnosti byly vedeny nákladné komunikační kampaně.

Důsledná a pečlivá příprava byla odměněna hladkým průběhem náročné logistické operace. Nějaké závažnější poruchy při placení vesměs neznámou měnou nebyly zaznamenány. Ani průzkumy veřejného mínění neupozornily na větší problémy obyvatelstva při přechodu na novou měnu. Pozoruhodná byla rychlost stahování národního oběživa a jeho rychlé nahrazování eurem. Nevyskytly se ani mimořádné události bezpečnostního charakteru. Toto mistrné zvládnutí posledního rizikového místa, které zbývalo zdolat na dlouhé cestě evropských zemí ke společné měně, si zaslouží obdiv a uznání.

Paradox vnímané inflace

Se zaváděním hotovostního eura byl spojen jeden negativní jev, o němž se hovořilo jako o paradoxu vnímané inflace. Jednalo se o to, že ačkoliv oficiálně měřená inflace nezaznamenávala při přechodu

na placení eurovým oběživem žádné jednorázové zvýšení, veřejné mínění bylo vesměs přesvědčeno, že přechod na euro vyvolal povšechné zdražování. A to navzdory odborným analýzám, které odhadovaly příspěvek zavedení hotovostního eura ke zvýšení cenové hladiny v řádu 0,3 procentního bodu.

Paradox vnímané inflace je objasnitelný psychologií spotřebitelského vnímání cenového pohybu, jehož nedokonalosti byly umocněny intenzitou cenových změn v období přechodu na placení novou měnou. Uváděny bývají následující poznatky:

- Intenzivnější vnímání cenového růstu oproti registrování poklesů cen v souvislosti s tím, že k relativně rychlejšímu růstu cen docházelo zejména u často kupovaného zboží každodenní spotřeby.
- Neschopnost spotřebitelského vnímání vážit rychlejší cenový pohyb u dílčích komodit faktickými podíly na spotřebitelských výdajích.
- Nekorektní zpětné přepočty do národních cen, které porovnávaly eurové ceny vystavené běžné inflaci s dřívějšími cenami v národní měně, jejíchž růst se zastavil v okamžiku přechodu na placení eurem.
- Svalování veškerého cenového růstu na euro, ačkoliv faktické důvody nemusely mít s touto měnou nic společného.

Řada nástrojů má pomoci předcházet jevu vnímané inflace při zavádění eura. Jmenovat lze zejména povinné duální označování cen a vybraných peněžních částek, častější statistická šetření inflace u běžně kupovaných položek či zveřejňování černých listin s praktikami neodůvodněného zvyšování cen.

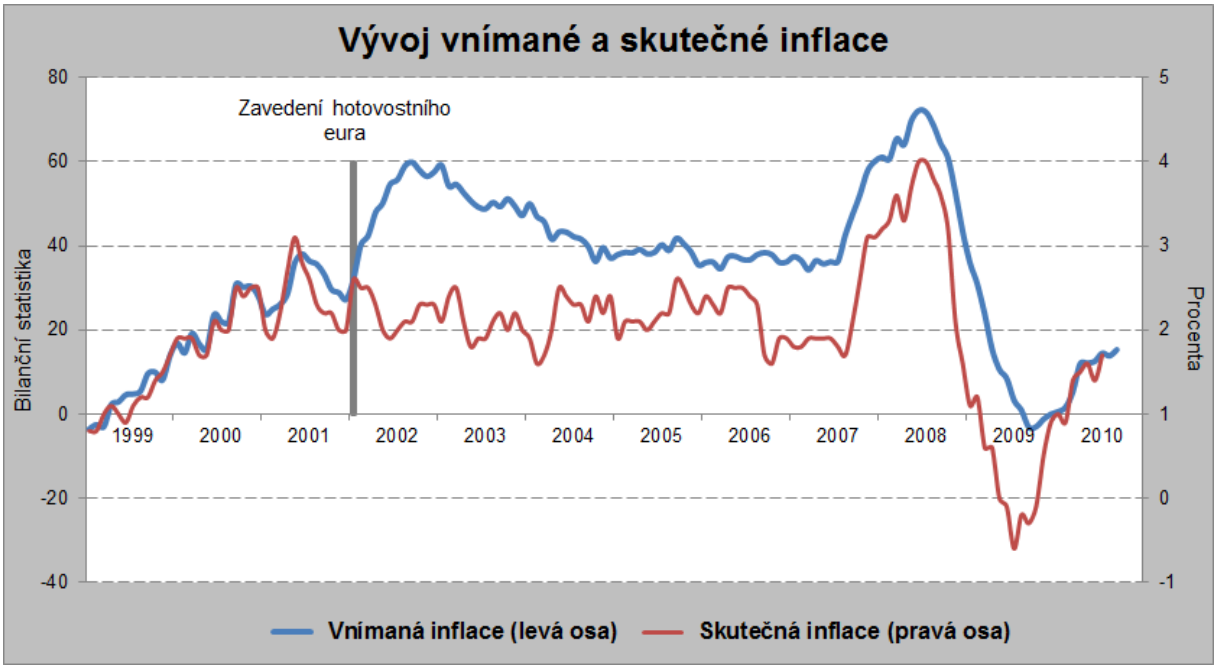

První dekáda eura

Evropská centrální banka ve své měnové strategii vymezila cenovou stabilitu jako takovou míru spotřebitelské inflace, která se ve střednědobém horizontu pohybuje těsně pod 2 %. Na těchto úrovních se také inflační vývoj v eurozóně po uvedené období vesměs pohyboval. Průměrná hodnota harmonizovaného indexu spotřebitelských cen za období 1999-2008 činila 2,2 %. Měnové politice ECB se dobře dařilo ukotvovat inflační očekávání, jak o tom svědčila statistická šetření mezi oslovovanými prognostiky. Podáván tak mohl být praktický důkaz, že zvládnuta byla systémová změna, jež spočívala v přenesení odpovědnosti za cenovou stabilitu v členských zemích eurozóny na nadnárodní centrální banku.

Upevnilo se mezinárodní postavení eura. V řadě sledovaných oblastí euro přerostlo souhrnný význam národních měn, na jejichž místo nastoupilo. Neohrozilo však prvenství amerického dolaru, který si suverénně udržel pozici hlavní světové měny. S velkým odstupem za eurem se nacházely další národní měny s mezinárodním dosahem: japonský jen a britská libra. Za období první dekády euro posílilo vůči americkému dolaru i japonskému jenu řádově o 30 %.

I v řadě jiných hledisek mezinárodního srovnávání se rýsoval příznivý obraz eurozóny. Patrný byl ostrý kontrast mezi dlouhodobě vyrovnanou pozicí obchodní bilance eurozóny a setrvale vysokými obchodními deficity USA. V příznivém světle se jevil vývoj vládních deficitů, který v souladu s požadavky Paktu stability a růstu nepřekračoval 3 % HDP, na rozdíl od vyšších hodnot v USA a výrazněji vyšších hodnot v Japonsku.

Kritičtější pohled byl zaujímán vůči dosahovaným tempům hospodářského růstu. Oproti původním očekáváním se prorůstové impulzy jednotné měny viditelněji neprojevovaly ve vyšší výkonnosti eurozóny. Vytvoření měnové unie neurychlilo růst HDP oproti předchozímu období, ani nesnížilo výkonnostní odstup za úrovní americké ekonomiky. Nepodložené však bylo obviňování eura za málo uspokojivá tempa hospodářského růstu. Bližší analýzy upozorňovaly na velký počet strukturálních a institucionálních překážek, které bránily vyššímu výkonu, přičemž s jejich odstraňováním, navzdory výzvám Lisabonské strategie, se po ustavení eurozóny příliš nepokročilo.

Nezastavilo se rozšiřování eurozóny. Během prvních deseti let eura se její početní stav zvýšil z původní jedenáctky na 16. Již v r. 2001 bylo přijato Řecko. V r. 2007 se jako první země z bývalého východního bloku připojilo Slovinsko. O rok později v r. 2008 se členy staly Kypr a Malta. V r. 2009 vstoupilo Slovensko. Zájem o členství v eurozóně neustal ani v krizových letech. V r. 2011 bylo přijato Estonsko, v r. 2014 Lotyšsko a v r. 2015 Litva.

Zanedbávání makroekonomických nerovnováh

Období prvních deseti let eura podalo svědectví i o tom, že příznivý dojem z fungování eurozóny jako celku byl v nejednom případě poskládán z protichůdných a mnohdy i nezdravých trendů na úrovni členských států. Pozornost upoutávaly zejména čtyři projevy makroekonomických nerovnováh:

- setrvalé a kumulované rozdíly v mírách inflace,

- vysoké obchodní deficity některých států eurozóny (Portugalsko, Řecko, Španělsko),
- realitní bubliny v některých státech eurozóny (Irsko, Španělsko),
- nadměrný vládní dluh v některých státech eurozóny (Itálie, Řecko).

Bylo to ale až krizové období, které důrazně upozornilo na chyby hospodářských politik, jež nevěnovaly dostatečnou pozornost projevům makroekonomických nerovnováh a ekonomické divergence. S tímto poučením byly v reakci na traumata krizových let provedeny četné změny v systému správy EU a eurozóny.

VYBRANÉ CHARAKTERISTIKY EUROZÓNY V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	Saldo běžného účtu (procento HDP)								
Eurozóna	-0,5	-1,5	-0,3	0,8	0,4	0,8	0,2	0,0	0,3
USA	-3,3	-4,3	-3,8	-4,4	-4,8	-5,5	-6,1	-6,2	-5,3
Japonsko	2,6	2,6	2,1	2,9	3,2	3,7	3,6	3,9	4,8
	Vládní dluh (procento HDP)								
Eurozóna	72,0	69,3	68,2	68,0	69,2	69,6	70,2	68,5	66,4
USA	49,4	43,7	43,2	45,4	48,0	48,9	49,2	48,6	49,2
Japonsko	120,9	129,0	136,4	143,3	150,5	156,8	163,2	159,5	-
	Vládní deficit (procento HDP)								
Eurozóna	-1,4	0,0	-1,8	-2,6	3,1	-2,9	-2,6	-1,3	-0,6
USA	0,9	1,6	-0,4	-3,8	-4,8	-4,4	-3,6	-2,6	-3,0
Japonsko	-7,4	-7,6	-6,3	-8,0	-7,9	-6,2	-6,7	-1,4	-
	Měnový kurz (počet národních jednotek za jedno euro)								
USA	1,07	0,92	0,90	0,95	1,13	1,24	1,24	1,26	1,37
Japonsko	121,32	99,47	108,68	118,06	130,97	134,44	136,85	146,02	161,25

Krizové období

Krizové události byly odstartovány splasknutím hypoteční bubliny v USA, což mnohým finančním institucím způsobilo těžké ztráty. Do nebývalého chaosu byl americký finanční sektor uveden zejména po pádu investiční banky Lehman Brothers v září 2008. V obavě, že mnohé další krachy mohou následovat, se nestabilita rychle šířila mimo americký kontinent. Napomáhala tomu globální povaha finančních trhů, která z velkého počtu zahraničních investorů učinila držitele amerických toxických aktiv.

Na evropském kontinentu se první obětí finanční krize stala v říjnu 2008 islandská ekonomika. Její předimenzovaný bankovní sektor s vysokým podílem zahraničních aktivit neustál kolaps mezibankovního peněžního trhu. Záchrana domácích bank následně uvrhla do tíživé situace islandský

stát, jenž byl nucen požádat Mezinárodní měnový fond o finanční pomoc. V krátkém časovém odstupu pak krize zaútočila na tři nečlenské země eurozóny, oslabené projevy makroekonomických nerovnováh. V listopadu 2008 bylo zasaženo Maďarsko, v lednu 2009 Lotyšsko a v květnu 2009 Rumunsko. I tyto země musely požádat o zahraniční finanční pomoc, aby předešly zhroucení svých platebních bilancí. Spolu s čerpáním záložního úvěru od MMF ji obdržely též od Evropské komise v rámci tzv. střednědobé finanční pomoci.

Nápravné programy v eurozóně

V roce 2009 na celou Evropskou unii s plnou silou udeřila hospodářská recese. Pokles HDP v průměru překročil 4 %, některé země vykázaly mnohem hlubší hospodářský propad. Strmě vzhůru mířila nezaměstnanost. A to navzdory rozsáhlým vládním zásahům, zastřešeným Evropským plánem hospodářského zotavení, jenž byl Evropskou radou přijat začátkem prosince 2009. Oběťmi krize se začaly stávat členské země eurozóny, vyžadující masivní záchranné operace. V květnu 2010 byla zorganizována první finanční pomoc Řecku v rozsahu 110 mld. EUR. V listopadu 2010 o pomoc požádalo Irsko, na jehož záchranu bylo zmobilizováno 85 mld. EUR. V květnu 2011 bylo k žádosti o zahraniční pomoc dotlačeno Portugalsko, jemuž bylo poskytnuto 78 mld. EUR. V březnu 2012 musela být zopakována pomoc Řecku, tentokrát v rozsahu 130 mld. EUR. V červenci 2012 byla přislíbena finanční pomoc Španělsku do výše 100 mld. EUR, zacílená na ozdravení španělského bankovního sektoru. V dubnu 2013 finanční pomoc ve výši 10 mld. EUR obdržel Kypr. Noční můrou krizového období se stávala hrozba finančního kolapsu Itálie s obřím státním dluhem okolo 120 % HDP.

Krizí zasažené země čerpaly zahraniční pomoc prostřednictvím nápravného programu (adjustment programme), uzavřeného mezi příjemcem a poskytovateli pomoci, což byly zejména Mezinárodní měnový fond se záložním úvěrem a Evropská unie disponující pro daný účel vytvořenými dočasnými záchrannými mechanismy EFSM, EFSF a později též trvalým mechanismem ESM. Formou nápravného programu jsou dotčené zemi poskytnuty nezbytné finanční prostředky, ovšem výměnou za závazek realizovat komplex konsolidačních opatření a strukturálních reforem, jež mají obnovit finanční stabilitu a důvěru finančních trhů. Plnění těchto tzv. kondicionalit je pravidelně sledováno a vyhodnocováno, případně i sankcionováno zastavením pomoci, nejsou-li přijaté závazky plněny. Z povahy věci jsou tyto připojené podmínky vysoce nepopulární. Přesto jsou příjemci pomoci nakonec akceptovány, neboť alternativou jejich odmítnutí by bylo úplné zhroucení vládních financí s nedozírnými ekonomickými a sociálními náklady.

Reformy ekonomické správy

Dluhové krize v eurozóně zavdávaly podnět k šířícím se úvahám o nuceném návratu některých států k národním měnám či o nenapravitelné diskreditaci jednotné evropské měny. Namísto rozpadu či opouštění eurozóny se ale dostavily mocné impulzy k rozšiřování a prohlubování evropské měnové integrace. Nehledě na obtíže krizového období se eurozóna rozšířila o tři pobaltské republiky (Estonsko, Lotyšsko a Litva), žádný ze stávajících členů toto uskupení neopustil. V soustavě ekonomické správy EU i eurozóny se objevily nové prvky, usilující postavit společnou měnu na pevnější institucionální základy. Výčet provedených změn je poměrně rozsáhlý:

- Vznik nových evropských orgánů pro regulaci finančních trhů (EBA, EIOPA, ESMA) a pro oblast makroobezřetnostního dohledu (ESRB).
- Postupná realizace plánu na vytvoření bankovní unie, opřené o čtyři hlavní pilíře: jednotná bankovní regulace, jednotný dohled nad bankovním sektorem (SSM), jednotný systému pro řešení problémů v bankovním sektoru (SRM) a jednotný systém pojištění vkladů.
- Posílení Paktu stability a růstu v jeho preventivní i nápravné větvi a stanovení minimálních požadavků na fiskální rámce.
- Vytvoření nového rámce pro koordinaci fiskálních a hospodářských politik s názvem evropský semestr.
- Koncipování nového dohledu nad makroekonomickými nerovnováhami.
- Ustavení záchranných mechanismů na obranu finanční stability eurozóny.
- Přijetí Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, známé též pod neformálním názvem Fiskální úmluva.

Historie eura v datech

1944

- červenec: V americkém letovisku Bretton Woods byly položeny základy nového světového měnového řádu v čele s Mezinárodním měnovým fondem.

1950

- září: Podepsána byla dohoda o založení Evropské platební unie.

1957

- březen: Šest západoevropských států (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Západní Německo) podepsalo Římskou smlouvu zakládající Evropské hospodářské společenství.

1969

- prosinec: Na zasedání Evropské rady v Haagu byl odsouhlasen záměr vytvořit do roku 1980 hospodářskou a měnovou unii.

1970

- říjen: Zveřejněna byla závěrečná zpráva Wernerova výboru o dosažení hospodářské a měnové unie ve třech etapách.

1972

- duben: Na setkání guvernérů centrálních bank v Basileji byl dohodnut kurzový systém had v tunelu.

1973

- leden: Evropské hospodářské společenství se rozšířilo o Dánsko, Irsko a Velkou Británii.
- březen: Americký dolar přešel na volné plování a ukončil brettonwoodskou éru pevných, avšak přizpůsobitelných kurzů.

1979

- březen: Evropský měnový systém zahájil oficiálně činnost.

1981

- leden: Evropské hospodářské společenství se rozšířilo o Řecko.

1986

- leden: Evropské hospodářské společenství se rozšířilo o Portugalsko a Španělsko.
- únor: Přijat byl Jednotný evropský akt usilující o dobudování vnitřního trhu.

1988

- červen: Na zasedání Evropské rady v Hannoveru byla ustavena Delorsova expertní skupina pověřená studiem plánu na etapovité dosažení hospodářské a měnové unie.

1989

- duben: Zveřejněna byla Delorsova zpráva.
- listopad: Padla Berlínská zeď jako symbol rozdělené Evropy.

1990

- říjen: Britská libra se zapojila do kurzového uspořádání ERM.
- prosinec: V Římě byly zahájeny mezivládní konference o měnové a politické unii.

1992

- únor: Na zasedání Evropské rady v Maastrichtu byla podepsána Smlouva o Evropské unii, známá jako Maastrichtská smlouva.
- červen: Maastrichtská smlouva byla těsným výsledkem zamítnuta v dánském referendu.
- srpen: Vypukla krize Evropského měnového systému.
- září: Itálie a Velká Británie pozastavily své členství v ERM.

1993

- červen: Na zasedání Evropské rady v Kodani byly zformulovány požadavky podmiňující vstup nových států do EU, známé jako kodaňská kritéria.
- srpen: Pásma přípustných fluktuací ERM byla rozšířena na 15 % oběma směry od centrální parity.
- listopad: Maastrichtská smlouva nabyla účinnost.

1994

- leden: Ustavením Evropského měnového institutu hospodářská a měnová unie vstoupila do druhé etapy.

1995

- leden: Evropská unie se rozšířila o Finsko, Rakousko a Švédsko.
- prosinec: Na zasedání Evropské rady v Madridu byl pro budoucí společnou měnu vybrán název euro a zvolen byl scénář přechodu na euro.

1997

- červen: Na zasedání Evropské rady v Amsterodamu byl přijat Pakt stability a růstu a dohodnuty byly principy fungování ERM II.

1998

- květen: Na zasedání Evropské rady v Bruselu byli oznámeni zakládající členové eurozóny - Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko.
- červen: Svých funkcí se ujala Evropská centrální banka, která nahradila Evropský měnový institut.

1999

- leden: Zahájena byla třetí etapa hospodářské a měnová unie s eurem existujícím prozatím jen v bezhotovostní podobě. Účinnost nabyl Pakt stability a růstu. Kurzový mechanismus ERM byl nahrazen mechanismem ERM II.
- listopad: Spuštění clearingového systému TARGET2, který nahradil původní systém TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System).

2000

- březen: Evropská rada přijala Lisabonskou strategii.
- září: Dánsko ve všelidovém hlasování odmítlo zavedení eura.

2001

- leden: Eurozóna se rozšířila o Řecko.

2002

- leden: Ukončeno bylo tříleté přechodné období a do oběhu začalo být zaváděno hotovostní euro.
- únor: Ukončeno bylo období duálního oběhu a na území eurozóny se euro stalo jediným zákonným platidlem. Podepsána byla Nicejská smlouva.

2003

- červen: Pět testů britského ministerstva financí neprokázalo výhodnost eura pro Velkou Británii.
- září: Švédsko ve všelidovém hlasování odmítlo zavedení eura.
- listopad: Rada ECOFIN většinovým hlasováním zastavila s Francií a Německem proceduru při nadměrném schodku.

2004

- květen: Evropská unie se rozšířila o deset nových států – Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko.
- červenec: Evropský soudní dvůr zrušil rozhodnutí Rady o zastavení EDP proti Francii a Německu.
- říjen: Podepsána byla Smlouva o Ústavě pro Evropu, tzv. Evropská ústava.

2005

- březen: Evropská rada přijala revidovanou Lisabonskou strategii. Rada a Komise dospěly k dohodě o reformě Paktu stability a růstu.

2006

- duben: Konvergenční zprávy Komise a ECB nedoporučily vstup Litvy do eurozóny.

2007

- leden: Eurozóna se rozšířila o Slovinsko. Evropská unie se rozšířila o Bulharsko a Rumunsko.
- červen: Evropská rada se rozhodla opustit Evropskou ústavu a uzavřít novou mezivládní smlouvu.
- prosinec: Vrcholní představitelé členských států EU podepsali Lisabonskou smlouvu. Pětice významných centrálních bank oznámila opatření přijatá za účelem snížení napětí na peněžních trzích.

2008

- leden: Eurozóna se rozšířila o Kypr a Maltu.
- září: Americká investiční banka Lehman Brothers požádala o ochranu před věřiteli.
- říjen: Vypukla bankovní krize na Islandu.
- listopad: Komise publikovala protikrizový Evropský plán hospodářského zotavení. Uzavřen byl nápravný program s Maďarskem s finančním krytím 20 mld. EUR.

2009

- leden: Eurozóna se rozšířila o Slovensko. Uzavřen byl nápravný program s Lotyšskem s finančním krytím 7,5 mld. EUR.

- únor: Larosièrova pracovní skupina prezentovala svá doporučení k nové evropské architektuře dohledových orgánů.
- květen: Uzavřen byl nápravný program s Rumunskem s finančním krytím 20 mld. EUR.
- červenec: Island podal přihlášku za člena Evropské unie.
- prosinec: Účinnost nabyla Lisabonská smlouva reformující instituce Evropské unie a její fungování.

2010

- květen: Přijat byl první nápravný program pro Řecko s finančním krytím 110 mld. EUR. Ministři Rady ECOFIN rozhodli o zřízení dočasných záchranných mechanismů EFSM a EFSF.
- květen: Evropská centrální banka představila program nákupu cenných papírů (tzv. Securities Markets Programme).
- červen: Evropská rada přijala dokument Evropa 2020.
- září: Komise představila soubor legislativní návrhů na posílení ekonomické správy EU a eurozóny známý pod názvem šestibalíček.
- říjen: Van Rompuyova pracovní skupina představila dokument Posílení ekonomické správy v EU.
- listopad: Přijat byl nápravný program pro Irsko s finančním krytím 85 mld. EUR.
- prosinec: Evropská rada souhlasila se zřízením ESM jako stálého nástroje na ochranu finanční stability eurozóny. Činnost zahájila Evropská rada pro systémová rizika.

2011

- leden: Eurozóna se rozšířila o Estonsko. Zahájeno bylo první kolo evropského semestru. Činnost zahájily tři nové evropské regulatorní instituce EBA, EIOPA a ESMA.
- březen: Vrcholní představitelé zemí eurozóny a šesti dalších členských států EU přijali Pakt euro plus.
- květen: Přijat byl nápravný program pro Portugalsko s finančním krytím 78 mld. EUR.
- červen: Evropská rada odsouhlasila navýšení garancí za půjčky z EFSF ze 440 na 780 mld. EUR.
- červenec: Ministři Euroskupiny podepsali Smlouvu o zřízení Evropského stabilizačního mechanismu.
- listopad: Komise publikovala konzultační studii o možnosti zavedení společných evropských obligací. Komise představila soubor právních norem k posílení fiskálního dohledu v eurozóně, známý pod názvem dvoubalíček.
- prosinec: Účinnost nabyl soubor právních norem známý pod názvem šestibalíček (six-pack). Členské země EU se dohodly na posílení zdrojů MMF o 200 mld. EUR.

2012

- leden: Lotyšsko úspěšně zakončilo nápravný program.
- únor: Komise publikovala první Zprávu o varovném mechanismu.
- březen: Členské země EU s výjimkou České republiky a Velké Británie podepsaly Fiskální úmluvu. Přijat byl druhý nápravný program pro Řecko s finančním krytím 130 mld. EUR. Maďarsku bylo pozastaveno čerpání z Fondu soudržnosti ve výši 495 mil. EUR.

- květen: Předseda Komise Barroso představil koncept bankovní unie.
- červen: Prezident Evropské rady Van Rompuy představil zprávu Směrem ke skutečné hospodářské a měnové unii. Evropská rada souhlasila s vytvořením jednotného bankovního dohledu.
- červenec: Ministři Euroskupiny schválili pomoc pro španělské banky do výše 100 mld. EUR.
- srpen: Evropská centrální banka rozhodla o novém programu nákupu vládních dluhopisů na sekundárním trhu (Outright Monetary Transactions), jehož cílem bylo zvýšení transmise měnové politiky.
- říjen: Proběhla inaugurace Evropského stabilizačního mechanismu. Jedenáct členů eurozóny se rozhodlo pro zavedení daně z finančních transakcí.

2013

- leden: Fiskální úmluva nabyla právní účinnost. Britský premiér Cameron přislíbil konání referenda o setrvání Velké Británie v EU.
- duben: Přijat byl nápravný program pro Kypr s finančním krytím 10 mld. EUR.
- květen: Účinnost nabyl soubor právních norem známý pod názvem dvojbalíček (two-pack).
- červen: Euroskupina se dohodla na podmínkách přímé pomoci bankám z prostředků ESM.
- červenec: Evropská unie se rozšířila o Chorvatsko.
- říjen: Účinnost nabyly právní normy upravující jednotný mechanismus dohledu.
- prosinec: Irsko a Španělsko ukončily své programy finanční pomoci. Ministři Rady ECOFIN dosáhli předběžné dohody o podobě jednotného mechanismu po řešení bankovních problémů.

2014

- leden: Eurozóna se rozšířila o Lotyšsko.
- květen: Portugalsko ukončilo nápravný program.
- červen: Evropská centrální banka snížila depozitní sazbu pro banky ukládající přebytečnou likviditu poprvé do záporného pásma.
- listopad: Činnost zahájil jednotný mechanismus dohledu tvořící jeden z pilířů bankovní unie.

2015

- leden: Eurozóna se rozšířila o Litvu.V řeckých předčasných parlamentních volbách zvítězilo levicové uskupení Syriza s programem tvrdého odmítání reformních požadavků zahraničních věřitelů. Činnost zahájil Jednotný výbor pro řešení krizí.
- červen: Publikována byla zpráva pěti předsedů Dokončení evropské hospodářské a měnové unie. Řecko zavedlo omezení na pohyb kapitálu.
- červenec: Účinnost nabyla legislativa upravující jednotný mechanismus pro řešení bankovních krizí.
- srpen: Přijat byl třetí nápravný program pro Řecko disponující finanční částkou do výše 86 mld. EUR.
- prosinec: Ministři Rady ECOFIN dosáhli dohody o přechodném financování jednotného fondu pro řešení bankovních krizí.

2016

- březen: Kypr zakončil nápravný program.
- červen: Britští voliči v referendu rozhodli o vystoupení své země z Evropské unie.

Eurozóna

Pojem eurozóna označuje ty státy Evropské unie, které přijaly euro jako svoji zákonnou měnu. Mezi stávajícími 28 členy EU se tak doposud stalo v 19 případech. Z hospodářského výkonu EU více než 70 procent připadá na eurozónu. Na území eurozóny žije více než 330 milionů Evropanů.

Členské státy eurozóny

O početním stavu eurozóny při jejím vzniku rozhodla Evropská rada 3. května 1998. Celkem 11 států z 15 se 1. ledna 1999 stalo zakladateli tohoto integračního uskupení: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.

Proces rozšiřování eurozóny po jejím ustavení dále pokračoval. Již 1. ledna 2001 bylo přijato Řecko. Jako první země z bývalého východního bloku vstoupilo 1. ledna 2007 Slovinsko. Od 1. ledna 2008 se členy eurozóny staly Kypr a Malta. Dalším v pořadí bylo sousední Slovensko, které přijalo euro 1. ledna 2009. Následoval vstup pobaltských republik: 1. leden 2011 Estonsko, 1. leden 2014 Lotyšsko a 1. leden 2015 Litva.

Postavení Dánska a Velké Británie je výjimečné tím, že tyto země si při vyjednávání Maastrichtské smlouvy prosadily trvalou výjimku ze zavedení eura (opt-out). Ostatní členské země EU jsou vázány ustanovením Maastrichtské smlouvy přijmout jednotnou měnu, jakmile budou splněna požadovaná kritéria. Vedle České republiky se tato povinnost vztahuje na Bulharsko, Chorvatsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Švédsko. Tyto země mají přiznánu dočasnou výjimku ze zavedení eura (derogation).

Na začátku r. 2015 eurozóna sdružovala 19 států EU z celkového počtu 28. Rozkládá se na území s přibližnou výměrou 2,8 milionů čtverečních kilometrů, což představuje 63 % rozlohy EU. Počtem obyvatel překračujícím 330 milionů se podílí 65 % na celkovém počtu obyvatel EU. Její hospodářský potenciál (měřený hrubým domácím produktem ve standardu kupní síly) zabezpečuje více než 70 % celkového výkonu EU.

Webové stránky ECB: Interaktivní mapa eurozóny 1999 - 2014

Přepočítací koeficienty

Důležitou součástí procedury přijímání za člena eurozóny je vyhlášení oficiálního přepočítacího koeficientu. Ten je vždy stanoven jako počet jednotek národní měny připadajících na jedno euro. Udáván je s přesností na šest platných míst. S jeho pomocí jsou převáděny veškeré ceny a peněžní částky.

ČLENSKÉ STÁTY EUROZÓNY				
		Rok přistoupení	Měna	Přepočítací koeficient
	Belgie	1999	frank	40,3399
	Estonsko	2011	koruna	15,6466
	Finsko	1999	marka	5, 94573
	Francie	1999	frank	6,55957
	Irsko	1999	libra	0,787564
	Itálie	1999	lira	1936,27
	Kypr	2008	libra	0,585274
	Litva	2015	litas	3,45280
	Lotyšsko	2014	lat	0,702804
	Lucembursko	1999	frank	40,3399
	Malta	2008	lira	0,429300
	Německo	1999	marka	1,95583
	Nizozemsko	1999	gulden	2,20371
	Portugalsko	1999	escudo	200,482
	Rakousko	1999	šilink	13,7603
	Řecko	2001	drachma	340,750
	Slovensko	2009	koruna	30,1260
	Slovinsko	2007	tolar	239,640
	Španělsko	1999	peseta	166,386

Maastrichtská kritéria

Podmínky pro přijetí za člena eurozóny upravila Smlouva o fungování EU, známá jako Maastrichtská smlouva. Ekonomická kritéria, která posuzují připravenost uchazečské země na členství v hospodářské a měnové unii, jsou proto známa jako maastrichtská kritéria. Používá se též označení maastrichtská konvergenční kritéria, jelikož jejich smyslem je posoudit míru ekonomické konvergence čili schopnost uchazečské země integrovat se plynule do měnového režimu eurové oblasti bez vzniku nestability pro zemi samotnou i pro eurozónu jako celek.

Hodnocení maastrichtských kritérií provádí Evropská komise a Evropská centrální banka v dokumentech nazývaných Konvergenční zpráva (Convergence Report). A to jednak pravidelně v dvouletých intervalech, nebo výjimečně na požádání uchazečské země. K přijetí do eurozóny je nezbytné, aby v okamžiku evaluace byla splněna všechna maastrichtská kritéria současně.

Sledována jsou čtyři ekonomická kritéria:

- kritérium cenové stability,
- kritérium dlouhodobých úrokových sazeb,
- kritérium kurzové stability,
- kritérium udržitelnosti veřejných financí.

Vedle ekonomických kritérií je v Konvergenčních zprávách hodnocena rovněž slučitelnost národní legislativy s legislativou Evropské unie v oblastech, které souvisejí se zajišťováním funkcí Eurosystému. Důraz je kladen na respektování nezávislosti národní centrální banky ve všech jejích hlediscích, tj. nezávislosti institucionální, funkční, osobní a finanční.

Kritérium cenové stability

Země, která se stala součástí měnové unie, nemůže používat kurz jako nástroj pro obnovování cenové konkurenceschopnosti, o níž by jinak přicházela při vysoké inflaci. Plněním inflačního kritéria tak uchazečská země prokazuje svoji schopnost obejít se bez kurzu národní měny poté, co získá členství v eurozóně. Stejný pohled uchazeče na kulturu cenové stability v eurozóně je rovněž nutný v zájmu hladkého provádění jednotné měnové politiky ECB.

Hodnocení kritéria cenové stability vychází nejen z dikce příslušných článků Maastrichtské smlouvy, ale i z jejich interpretace, k níž hodnotitelské instituce často dospívaly za výjimečných okolností. V souhrnu obou těchto pramenů se při posuzování cenové stability uplatňují následující skutečnosti:

- Od uchazečské země se požaduje, aby její průměrná míra inflace, měřená v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, nepřekračovala o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků.
- Nejlepšími výsledky na poli cenové stability se obvykle rozumí tři nejnižší inflace. Vylučovány mohou být takové hodnoty inflace, které jsou v daném makroekonomickém prostředí vyhodnoceny jako extrémní. Cenový vývoj je sledován pomocí průměrného harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP), z vybraných tří hodnot inflace se počítá nevážený průměr.
- Cenová stabilita musí být dlouhodobě udržitelná, což je blíže vymezeno jako schopnost splňovat kritérium též v následujících měsících po evaluaci.

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Účelem úrokového kritéria je posoudit trvalost konvergence. Jeho logika má oporu v učení o efektivních kapitálových trzích, v jejich očekávané schopnosti promítnout své pochybnosti o udržitelnosti konvergence do rizikových přirážek, zakomponovaných do výnosů dlouhodobých cenných papírů. Včasná konvergence úrokových sazeb má též předejít nárazové změně v cenách dlouhodobých dluhopisů po vstupu uchazečské země do eurozóny v důsledku trvalého odstranění kurzového rizika.

Hodnocení kritéria úrokových sazeb bere v úvahu následující skutečnosti:

- Od uchazečské země se požaduje, aby v průběhu jednoho roku před šetřením její průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.
- Úrokové sazby se zjišťují u desetiletých státních dluhopisů. Nejsou-li tyto splatnosti k dispozici, použijí se srovnatelné cenné papíry.
- Dlouhodobá úroková sazba se vypočítává jako aritmetický průměr za posledních 12 měsíců. Výpočet referenční hodnoty používá nevážený aritmetický průměr tří vybraných dlouhodobých úrokových sazeb.

Kritérium kurzové stability

Plnění kurzového kritéria má vytvořit jistotu, že trvalá fixace směnného kurzu národní měny, s nímž uchazečská země vstupuje do měnové unie, bude provedena na fundamentálně správné úrovni a nestane se zdrojem makroekonomických nerovnováh. Toto kritérium bylo ale zformulováno v době, kdy kurzy většiny členských měn zapojených do mechanismu směnných kurzů byly udržovány uvnitř úzkých fluktuačních pásem ERM, splňujících představy kurzové stability. Turbulence v letech 1992-93 však toto kurzové upořádání vážným způsobem narušily. Výsledkem pak byly nejasnosti jak aplikovat původní dikci kritéria v nových podmínkách.

Současná praxe hodnotitelských institucí bere v úvahu následující skutečnosti:

- Od uchazečské země se požaduje, aby se alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením účastnila mechanismu ERM II a aby po tuto dobu její směnný kurz nebyl vystavován silným tlakům.
- Po uvedenou dobu uchazečská země nesmí z vlastního podnětu devalvovat centrální paritu své měny.
- Při posuzování toho, jak dalece byl kurz vystavován silným tlakům, se bere v úvahu řada pomocných ukazatelů: míra odchylování od středního kurzu, vývoj krátkodobých úrokových diferenciálů, posuzování úlohy devizových intervencí, zohlednění mezinárodní finanční pomoci při stabilizaci měny.

Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Existuje více kanálů, jimiž neukázněné veřejné finance mohou ohrožovat cenovou a finanční stabilitu eurozóny. Vysoké rozpočtové deficity povzbuzují poptávkově taženou inflaci a vytlačují investice ze soukromého sektoru. Narůstající dluh může vyvolat krizi vládních financí, což by poškozovalo důvěryhodnost eura. K nezodpovědnému rozpočtovému chování může vybízet samotné prostředí měnové unie, které chrání její členy před hrozbou kurzové krize. Účelem kritéria udržitelnosti veřejných financí je předcházet uvedeným rizikům tím, že členy eurozóny se budou stávat pouze země s konsolidovanými veřejnými financemi.

Konstrukce fiskálního kritéria se opírá o ustanovení Maastrichtské smlouvy, které zakazuje členským zemím EU hospodařit s nadměrnými schodky. Pojem nadměrný schodek je následně vymezen jednak

z pohledu určité výše rozpočtového deficitu, ale i z pohledu určité výše vládního dluhu. Kritérium proto není plněno, nastává-li některá z uvedených dvou skutečností:

- Poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu překračuje referenční hodnotu 3 %, ledaže by buď tento poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně poblíž referenční hodnoty, nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné.
- Poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu překračuje referenční hodnotu 60 %, ledaže by se tento poměr dostatečně snižoval a blížil se uspokojivým tempem k referenční hodnotě.

V praktické rovině je plnění fiskálního kritéria demonstrováno tím, že v době šetření není s uchazečskou zemí vedena procedura při nadměrném schodku, případně je tato procedura ukončována. Její obsah i procesní úkony upravují pravidla Paktu stability a růstu, která shodně vymezují nadměrný schodek v jeho deficitním i dluhovém vymezení.

Pakt stability a růstu

Pakt stability a růstu (Stability and Growth Pact) je tvořen souborem evropských právních norem, jejichž první podobu schválila v červnu 1997 Evropská rada na svém zasedání v Amsterodamu. Za přijetím Paktu stály obavy Německa, aby zodpovědná rozpočtová politika, k níž v období příprav na měnovou unii motivovalo plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, byla zajišťována na trvalém základě i po získání členství v měnové unii.

Pravidla Paktu prošla několika revizemi. Nemalou újmu na důvěryhodnosti Pakt utrpěl při reformě v r. 2005, které předcházela snaha Francie a Německa vyhnout se hrozícím sankcím za nedostatečné úsilí při odstraňování nadměrného schodku. Tehdejší napjatá atmosféra proti sobě postavila evropské instituce a vyvolala rozkol mezi členy eurozóny. Projevený laxní přístup k dohodnutým pravidlům fiskální disciplíny následně přispěl k hloubce i délce krizového období v eurozóně. Trpké zkušenosti s nedostatečně konsolidovanými veřejnými financemi na úrovni členských států následně dopomohly k výraznému zpřísnění Paktu a k posílení koordinace fiskálních politik. První vlna se udála v rámci tzv. šestibalíčku (Six-Pack), jenž nabyl účinnost v prosinci 2011. Následovala druhá vlna v podobě tzv. dvojbalíčku (Two-Pack), jehož opatření nabyla účinnost v květnu 2013.

Z právního hlediska je Pakt chápán jako technické upřesnění ustanovení Maastrichtské smlouvy, které zakazuje členským státům EU hospodařit s nadměrnými rozpočtovými schodky. Jako nástroj koordinace národních fiskálních politik je proto obecně závazný pro všechny členy EU, nikoli jen pro členy eurozóny. Některá jeho opatření, zejména v oblasti sankcí, se nicméně vztahují pouze na členy eurozóny.

Preventivní větev

Pravidla Paktu jsou členěna do preventivní a nápravné větve. Účelem preventivní větve (preventive arm) je dbát na to, aby členské země sledovaly udržitelnou fiskální politiku a předcházely vzniku nadměrných deficitů. Tomuto cíli mají napomáhat následující opatření:

- Každý členský stát EU má individuálně stanoven střednědobý rozpočtový cíl pro cyklicky očištěný podíl deficitu na HDP. Pokud se nachází mimo tento cíl, je jeho povinností k němu směřovat jistou minimálně stanovenou rychlostí.
- Členské státy každoročně zpracovávají stabilizační programy (členové eurozóny) a konvergenční programy (nečlenové eurozóny), v nichž prezentují své střednědobé rozpočtové strategie. Evropské instituce (Komise a Rada) hodnotí slučitelnost těchto programů se závazky vyplývajícími z Paktu.
- Země, které se nacházejí mimo svůj střednědobý cíl, musejí uzpůsobit rozpočtové výdaje tak, aby nerostly rychlejším než střednědobým tempem růstu potenciálního HDP.
- Při významné odchylce od trajektorie vedoucí ke střednědobému cíli a nereagování na výzvu k nápravě se člen eurozóny vystavuje peněžní sankci v podobě povinnosti vytvoření úročeného vkladu ve výši 0,2 % HDP.
- Členské země eurozóny mají povinnost předkládat Komisi do 15. října každého roku návrhy svých rozpočtů na příští rok za účelem posouzení jejich slučitelnosti se závazky Paktu. Je-li zjištěno vážné porušení pravidel evropské rozpočtové politiky, Komise může požádat o přepracování rozpočtového návrhu.

Nápravná větev

Nápravná větev (corrective arm) obsahuje postupy pro případ, kdy členská země sleduje dlouhodobě neudržitelnou fiskální politiku, kvůli čemuž s ní byla zahájena procedura při nadměrném schodku (Excessive Deficit Procedure, EDP). Nadměrný schodek je v nápravné větvi Paktu vymezen stejným způsobem, s jakým operuje maastrichtské fiskální kritérium. Tedy pomocí referenční hodnoty 3 % pro vládní deficit a 60 % pro vládní dluh včetně zpřesňujících podmínek ohledně nedosahování referenčních hodnot. Specifické numerické pravidlo upravuje požadavek na přibližování se k referenční hodnotě zadluženosti uspokojivým tempem. Brány jsou v úvahu další relevantní faktory, zejména neovlivnitelné mimořádné okolnosti.

Na členskou zemi, s níž je zahájena procedura při nadměrném schodku, mohou být aplikována následující nápravná opatření:

- Při vážném porušení pravidel lze současně se zahájením EDP po členské zemi eurozóny požadovat vytvoření neúročeného depozita ve výši 0,2 % HDP.
- Nápravná opatření mohou být stupňována, pokud dotčená země nepřijímá účinná opatření k odstranění nadměrného schodku. Neúročené depozitum lze přeměnit na pokutu a tu dále navyšovat o variabilní složku, každoročně ukládanou do doby přijetí účinných opatření.
- Po dobu vedení procedury při nadměrném schodku je člen eurozóny vystaven průběžnému sledování, v jehož rámci pravidelně předkládá zprávy o přijímaných opatřeních. Uzavřen je s ním též program ekonomického partnerství, který zavazuje k provedení strukturálních reforem v zájmu trvalého odstranění nadměrných deficitů.

- Nečlenským zemím eurozóny, s nimiž je vedena procedura při nadměrném schodku, může být pozastaveno čerpání prostředků z Fondu soudržnosti.

Obrácené hlasování

K důležitým součástem zesíleného Paktu patří i nový způsob rozhodování, nazývaný obrácené hlasování kvalifikovanou většinou (reverse qualified majority voting). Tato hlasovací procedura je výsledkem debat jak zvýšit automatičnost rozhodování o nápravných opatřeních, aby se neopakovala určitá kolegiální shovívavost Rady a současně byla zachována její odpovědnost za přijímaná rozhodnutí. Při původním hlasování sankce, kterou navrhla Komise, vstoupila v platnost poté, co s návrhem souhlasila kvalifikovaná většina Rady (při absenci člena, o kterém se rozhoduje). Při obráceném hlasování sankce, kterou Komise navrhla, vstupuje automaticky v platnost, pokud se během deseti dnů proti návrhu nevysloví kvalifikovaná většina Rady (opět při absenci člena, o kterém se rozhoduje).

Fiskální úmluva

Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii (Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union, TSCG) je dalším z projevů snah o posílení rozpočtové odpovědnosti v eurozóně. Nazývána bývá Fiskální úmluva či Rozpočtový pakt podle pojmenování své stěžejní hlavy. Má charakter mezivládní smlouvy, která byla podepsána v březnu 2012 všemi státy EU s výjimkou České republiky a Velké Británie. Účinnost nabyla 1. ledna 2013 v 16 členských státech EU, které dokončily její ratifikační proces. Od 1. dubna 2014 platí ve všech signatářských zemích. Smlouva se v plném rozsahu vztahuje na členy eurozóny. Nečlenské země eurozóny nejsou svým podpisem zavazovány k jejímu plnění, ledaže by oznámily, jakými jejími články chtějí být vázány.

Fiskální úmluva přichází jen s dílčími změnami nad rámec pravidel, jež se staly součástí zpřísněného Paktu stability a růstu. Novátorská je však svou myšlenkou, aby členské státy EU převzaly do své národní legislativy nástroje, které unijní instituce mohou využívat při vymáhání fiskální disciplíny, a osvojily si je jako své vlastní normy rozpočtového chování. Jmenovitě se jedná o tyto požadavky:

- Pravidlo vyrovnaného rozpočtu, které požaduje, aby právní rámec členské země vymezil střednědobý cíl vyrovnaného či přebytkového rozpočtu, požadoval konvergenci k tomuto cíli a obsahoval korekční mechanismy při odchylování se od tohoto cíle.
- Pravidlo pro snižování vládního dluhu, jehož podíl na HDP překračuje hodnotu 60 %.
- Posílení procedury při nadměrném schodku závazkem signatářské země, že podpoří opatření, která Komise navrhne Radě vůči zemi, která porušuje ustanovení jmenované procedury (v logice obráceného hlasování kvalifikovanou většinou).
- Sdělování emisních plánů vládních dluhopisů Komisi a Radě.

Vedle rozpočtové problematiky smlouva obsahuje i některé další nové skutečnosti:

- Sankci do výše 0,1 % HDP, kterou Evropský soudní dvůr může uložit v případě, že signatářská země netransponovala do národní legislativy pravidlo vyrovnaného rozpočtu řádným způsobem.
- Výzvu smluvním stranám, aby předem projednávaly a vzájemně koordinovaly všechny zásadní reformy hospodářské politiky s možností zapojit do koordinačních procedur unijní instituce.
- Institut vrcholných schůzek eurozóny, konaných podle potřeby, nejméně však dvakrát ročně s cílem jednat o otázkách souvisejících s jednotnou měnou.

Vláda premiéra Bohuslava Sobotky se ve svém programovém prohlášení zavázala k připojení k Rozpočtovému paktu. Zahájen byl ratifikační proces, jehož součástí je též vyjasnění otázky, k jakým částem smlouvy se Česká republika přihlásí.

Makroekonomický dohled

Přehlížívý postoj některých členů EU k makroekonomickým nerovnováhám během první dekády eura byl vyhodnocen jako jeden z významných faktorů, jež přispěly k hloubce a délce krizového období v eurozóně. V reakci na traumatizující důsledky neléčených nerovnováh byl přijat nový nástroj pro koordinaci hospodářských politik, známý pod názvem makroekonomický dohled (macroeconomic surveillance). Legislativní rámec pro výkon tohoto dohledu byl založen právními normami šestibalíčku (Six-Pack), které nabyly účinnosti v prosinci 2011.

Makroekonomický dohled je strukturován po vzoru Paktu stability a růstu, což je patrné z jeho členění na preventivní větev, zaměřenou na předcházení makroekonomickým nerovnováhám, a nápravnou větev, usilující o korekci již existujících makroekonomických nerovnováh. Postupy tohoto dohledu se vztahují na všechny členské státy EU, s výjimkou peněžních sankcí, které lze ukládat pouze členům eurozóny. Z makroekonomického dohledu jsou vyňaty země v nápravném programu, jenž sám o sobě vyžaduje dodržování přísných podmínek pro poskytnutí finanční pomoci.

Preventivní větev

Každoroční aktivity prováděné v rámci preventivní větve začínají výkopem Komise, která publikuje materiál s názvem Zpráva o varovném mechanismu (Alert Mechanism Report, ARM). Důležitou součástí tohoto dokumentu je vyplněná výsledková tabulka (scoreboard), která pro každou členskou zemi EU uvádí naměřené hodnoty vytipovaných ukazatelů vnitřní a vnější nerovnováhy. Posuzována je míra překročení prahových hodnot těchto ukazatelů. Výsledková tabulka slouží k identifikaci zemí, které vyžadují hlubší ekonomickou analýzu z důvodu podezření na riziko makroekonomických nerovnováh.

V dalším kroku Komise zpracovává hloubkové analýzy pro země, na které upozornily indikátory výsledkové tabulky. Na základě širší množiny metod i informačních zdrojů následný přezkum může vyústit do tří možných závěrů:

- Není zjištěn větší problém a s dotčenou zemí se další procesní úkony zastavují.

- Konstatována je existence či možnost vzniku nerovnováh, které však nejsou závažné. Náměty na patřičnou korekci hospodářských politik jsou následně vydávány v rámci postupů evropského semestru.
- Zjištěna je existence závažných nerovnováh, načež s dotčenou zemí je zahájena procedura při nadměrné nerovnováze.

Nápravná větev

Členská země EU, s níž byla zahájena procedura při nadměrné nerovnováze (Excessive Imbalance Procedure, EIP), má povinnost vypracovat akční plán nápravy, jenž nastiňuje postup při odstraňování makroekonomických nerovnováh. Na plnění dílčích opatření plánu i jeho časových lhůt dohlíží Komise. Při zjištění závažných nedostatků může být člen eurozóny postihován peněžitými sankcemi. Za opakované předložení neuspokojivého akčního plánu může být uložena pokuta ve výši 0,1 % HDP. Za nedostatečné úsilí k nápravě je nejprve požadováno vytvoření úročeného depozita ve výši 0,1 % HDP, které se může změnit na pokutu. Při hlasování o sankcích se uplatňuje, shodně s Paktem stability a růstu, metoda obráceného hlasování kvalifikovanou většinou.

Makroekonomické nerovnováhy mohou zkomplikovat přijetí eura. Zpřísněný makroekonomický dohled, který se stal součástí právního prostředí EU, je využíván Komisí jako další významný informační zdroj při hodnocení procesu konvergence a jeho udržitelnosti v zemích usilujících o členství v eurozóně.

Evropský semestr

Evropský semestr je zastřešující název pro roční cyklus koordinace rozpočtových a hospodářských politik v EU. Jeho prostřednictvím jsou sledovány dva základní cíle:

- Vytvoření konzistentního rámce, který v jednom integrovaném celku propojuje jednotlivé roviny koordinačních procesů v EU a eurozóně.
- Těsnější propojení rozhodovacích procesů probíhajících na úrovni členských států EU s pohledem unijních institucí.

První kolo evropského semestru bylo zahájeno na začátku r. 2011. Jeho podoba následně doznala některých dílčích změn a ustálila se na časovém schématu s následujícími uzlovými body:

- Cyklus evropského semestru zahajuje Komise, která v listopadu publikuje dva materiály. Prvním z nich je Roční analýza růstu (Annual Growth Survey, AGS), jejímž úkolem je identifikovat hlavní problémy a výzvy, jimž EU a eurozóna čelí v příštím roce. V rámci makroekonomického dohledu je současně zveřejněna Zpráva o varovném mechanismu (Alert Mechanism Report, AMR).
- Do konce listopadu Komise též posoudí návrhy rozpočtů členských zemí eurozóny na příští rok, a to z pohledu jejich slučitelnosti se závazky Paktu stability a růstu. Je-li zjištěno vážné porušení pravidel evropské rozpočtové disciplíny, Komise může požádat o přepracování rozpočtového návrhu.

- Dva další měsíce jsou vyhrazeny pro projednání AGS v Radě EU, která přijme závěry, a v Evropském parlamentu, který vydá stanovisko.
- V březnu se uskutečňuje jarní zasedání Evropské rady. Tento vrcholný orgán vydává, na podkladě analýzy Komise, politická vodítka (policy orientation), která určují, jakým směrem mají členské země zaměřit tvorbu svých rozpočtových a hospodářských politik. Březen je též vyhrazen pro zveřejnění hloubkových přezkumů zemí, u nichž Komise zjistila příznaky makroekonomických nerovnováh.
- Se znalostí politických vodítek členské státy zpracovávají a v dubnu Komisi předkládají dva dokumenty. Jednak to jsou stabilizační programy (členové eurozóny) a konvergenční programy (nečlenové eurozóny), v nichž jsou představeny střednědobé rozpočtové strategie. Dále pak národní programy reforem, které informují o zamýšlených strukturálních opatřeních.
- V průběhu května Komise posoudí předložené dokumenty a pro každou členskou zemi EU vypracovává jednu integrovanou sadu návrhů opatření, tzv. doporučení pro jednotlivé země (Country Specific Recommendations, CSR). Takto se nazývají konkrétní, adresné a kontrolovatelné náměty na tvorbu rozpočtových a hospodářských politik, které by podle názoru Komise členské země měly realizovat. CSR nejsou vydávána pro země v nápravném programu, jenž sám obnáší přísný dohled nad plněním programových podmínek.
- CSR jsou následně diskutována v Radě, která k nim zaujme závěry. Jejich konečnou podobu schvaluje Evropská Rada.
- V druhé polovině roku národní parlamenty diskutují a schvalují návrhy svých rozpočtů na příští rok včetně doprovodné legislativy. V té době již mají k dispozici názor unijních institucí na žádoucí opatření rozpočtových a hospodářských politik. Komise průběžně monitoruje plnění CSR.
- Roční cyklus evropského semestru se uzavírá na konci roku, kdy v nové Roční analýze růstu Komise hodnotí, jak členské země vzaly v úvahu jim adresovaná doporučení.

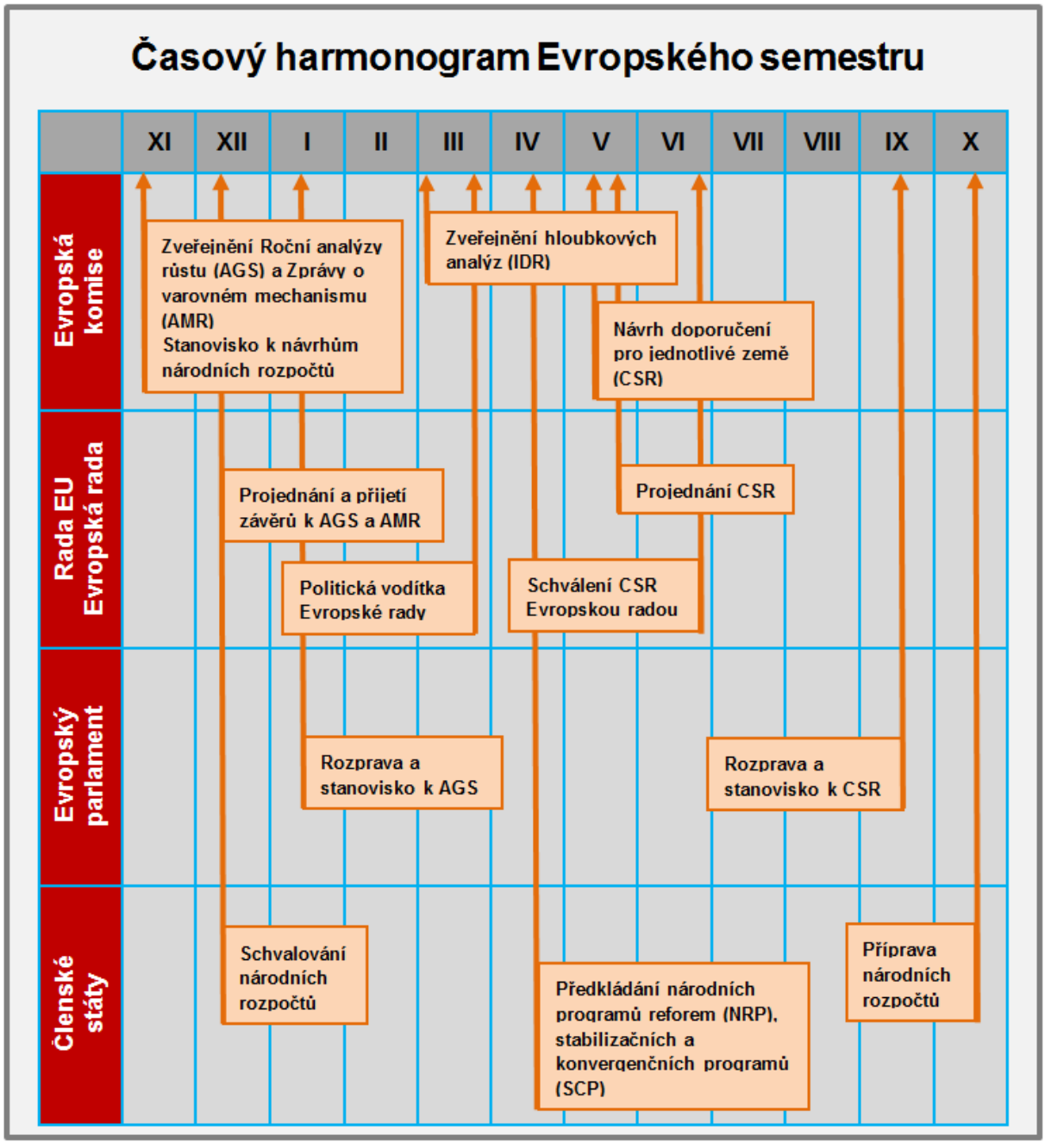

Záchranné mechanismy

Zostřující se projevy finanční a hospodářské krize zastihly eurozónu v situaci, kdy nebyla institucionálně, kapacitně a ani názorově vybavena nástroji schopnými účinně čelit rozvratným účinkům krizových událostí. Reálná hrozba státních bankrotů s nedozírnými škodami na důvěryhodnosti eura přiměla členské země eurozóny k vytváření obranných valů proti šířící se nestabilitě. A to nejen eurovalů dočasných, zformovaných za účelem odvracení akutních hrozeb, ale i trvalých, připravených na obranu stability eurozóny kdykoliv v budoucnosti.

V průběhu krizového období byly použity následující nástroje krizového řízení:

- Střednědobá finanční pomoc,
- Půjčka Řecku,
- Evropský mechanismus finanční stabilizace,
- Evropský nástroj finanční stability,
- Evropský stabilizační mechanismus.

Budování záchranných mechanismů bylo provázeno četnými rozepřemi, včetně pochybností o jejich právní způsobilosti. Nemalou měrou se o to zasluhovala polemika o interpretaci článku „no bail-out“ (článek 125, kapitola 1, hlava VIII konsolidovaného znění Smlouvy o fungování Evropské unie), který podle některých názorů zakazoval finanční výpomoc mezi členy eurozóny. Tečku za touto diskusí učinil v listopadu 2012 Evropský soudní dvůr, který v existenci eurovalů neshledal porušení evropského práva (Case C-370/12 Pringle).

Finanční pomoc z prostředků záchranných mechanismů eurozóny je obvykle poskytována v rámci nápravného programu (adjustment programme). Neboli je vždy vázána na přísné podmínky, nazývané kondicionality, které zavazují příjemce pomoci k četným úsporným opatřením a strukturálním reformám. Cílem takovéto podmíněnosti je vrátit veřejné finance na udržitelnou dráhu, aby mohl být obnoven přístup programové země k běžnému vypůjčování na kapitálových trzích. Přísná podmíněnost finanční pomoci je důležitou pojistkou proti praktikám morálního hazardu. Do sestavování nápravných programů se obvykle zapojuje MMF, jenž kromě spoluúčasti na finanční pomoci uplatňuje své bohaté zkušenosti s analýzami dluhové udržitelnosti.

Střednědobá finanční pomoc

Nástroj Střednědobé finanční pomoci (Medium-Term Financial Assistance, MTFA) byl vytvořen v r. 1971 za účelem pomoci členským zemím tehdejšího Evropského hospodářského společenství, které se dostaly do problémů s platební bilancí. Při aktivaci MTFA Komise emituje dluhopisy na kapitálovém trhu a tímto způsobem získané prostředky půjčuje zemím, které požádaly o finanční pomoc. S danou zemí je uzavřen nápravný program, který zavazuje příjemce pomoci k provedení nezbytných ozdravných opatření. V případě potíží programové země při splácení poskytnuté půjčky by potřebné zdroje na umořování emitovaných dluhopisů byly hrazeny z evropského rozpočtu. Za nesplacené závazky evropského rozpočtu ručí svým dílem členské státy EU.

Během krizového období byla prostřednictvím MTFA poskytována finanční pomoc nečlenským zemím eurozóny, což byly Maďarsko (6,5 mld. EUR), Lotyšsko (3,1 mld. EUR) a Rumunsko (5,0 mld. EUR). Původní strop pro celkový objem půjček z tohoto zdroje činil 12 mld. EUR. Ten pak byl v prosinci 2008 navýšen na 25 mld. EUR a v květnu 2009 dále zdvojnásoben na 50 mld. EUR.

Půjčka Řecku

Akceschopnost eurozóny čelit akutní hrozbě státního bankrotu jejího člena byla poprvé testována v případě Řecka. Vzhledem k absenci specifických nástrojů krizového řízení byla v květnu 2010 finalizována časově nejméně náročná metoda syndikovaného úvěru. V tomto aranžmá Evropská komise shromáždila od členů eurozóny dvoustranné půjčky v celkové výši 80 mld. EUR, které spojila

do jedné půjčky Řecku. Takto mobilizované zdroje byly uvolňovány ve čtvrtletních tranších a vystačit měly na dobu 18 měsíců, po kterou Řecko nebylo závislé na vypůjčování od finančních trhů. Jednotný postup eurozóny narušilo pouze Slovensko, které se odmítlo podílet na finanční pomoci Řecku. Částkou ve výši 30 mld. EUR se zapojil Mezinárodní měnový fond .

EFSM

Menší ze dvou dočasných eurovalů, ustavený na přechodnou dobu tří let, se jmenoval Evropský mechanismus finanční stabilizace (European Financial Stabilization Mechanism, EFSM). Jeho vznik byl dohodnut v květnu 2010. Fungoval na stejném principu, jaký byl používán v případě pomoci nečlenským zemím eurozóny, pokud se dostaly do potíží s platební bilancí. Komise byla oprávněna emitovat jménem EU dluhopisy na kapitálových trzích a tímto způsobem získané prostředky přepůjčovala příjemci pomoci. Za splatnost dluhopisů ručil rozpočet EU, v konečném důsledku tedy všechny členské státy EU, a to úměrně svému podílu na příspěvcích do evropského rozpočtu. Pro celkový objem půjček z tohoto nástroje byl stanoven strop 60 mld. EUR. Čerpána z něho byla část finanční pomoci pro Irsko (22,5 mld. EUR) a Portugalsko (26 mld. EUR).

EFSF

Větší ze dvou dočasných eurovalů s plánovanou tříletou působností obdržel název Evropský nástroj finanční stability (European Financial Stability Facility, EFSF). Dobodnut byl společně s EFSM v květnu 2010. Měl nést hlavní tíhu záchranných operací v eurozóně, čemuž odpovídala jeho finanční kapacita. Ta byla odvozena od celkového objemu garancí, jimiž členské státy eurozóny, každý úměrně svému podílu na kapitálu ECB, ručily za cenné papíry, jejichž emisí EFSF získával finanční zdroje. Při zahájení své činnosti garanční kapacita EFSF činila 440 mld. EUR, v červnu 2011 byla navýšena na 780 mld. EUR. Vzhledem k různým formám zesílených záruk však jeho efektivní zápůjční kapacita byla nižší, původně asi 250 mld. EUR, následně 500 mld. EUR. Z tohoto zdroje čerpal finanční prostředky nápravný program pro Irsko (17,7 mld. EUR), Portugalsko (26 mld. EUR) a Řecko (145 mld. EUR). Částka 100 mld. EUR byla přislíbena na rekapitalizaci španělských bank.

EFSF se vyznačoval poměrně rozsáhlou flexibilitou forem poskytované pomoci. Třebaže se angažoval prostřednictvím půjček programové zemi, byl oprávněn i k následujícím operacím:

- intervenovat na primárním a sekundárním trhu s vládními dluhopisy,
- účastnit se preventivních programů k odvrácení krizové situace,
- zapojovat se do rekapitalizace bank prostřednictvím půjček členské zemi eurozóny,
- využívat dva nástroje s tzv. pákovým efektem, pojišťování dluhopisů a spoluinvestiční fond.

Od května 2013, kdy činnost zahájil Evropský stabilizační mechanismus, EFSF již nebyl zapojován do nových programů pomoci. Likvidován bude poté, co doběhnou jeho finanční operace.

ESM

Na potřebě stálého nástroje na obranu finanční stability eurozóny se Evropská rada shodla v říjnu 2010. Tento záchranný mechanismus byl pojmenován Evropský stabilizační mechanismus (European Stability Mechanism, ESM). Finální verze mezivládní Smlouvy o zřízení ESM byla podepsána v únoru 2012. V říjnu 2012 byl ESM slavnostně inaugurován.

Na rozdíl od EFSF, jenž byl postaven na státních garancích za emitované dluhopisy, byl ESM založen členskými státy eurozóny jako nadnárodní finanční instituce hospodařící s vlastním kapitálem. Celkový upsaný kapitál byl stanoven ve výši 700 mld. EUR a na akcionářské země byl rozpočítán podle upraveného klíče pro splacený kapitál ECB s dočasným zvýhodněním hospodářsky méně vyspělých členů. Splacený kapitál činil 80 mld. EUR. Čistá zápůjční kapacita ESM byla zastropována částkou 500 mld. EUR, v zájmu prvotřídního ratingu pro jím emitované cenné papíry. ESM si vymínil postavení preferovaného věřitele, druhého v pořadí za MMF.

ESM může disponovat stejnými nástroji, jakými byl vybaven EFSF. Vedle půjček programovým zemím má za určitých podmínek povoleno intervenovat na primárním a sekundárním trhu s vládními dluhopisy, zapojovat se do programů preventivní pomoci a podílet se na rekapitalizaci finančních institucí. Navíc může poskytovat přímou pomoc bankám poté, co ECB se ujme svých pravomocí v rámci jednotného bankovního dohledu. Prvním příjemcem pomoci z prostředků ESM se stal Kypr v rozsahu 9 mld. EUR. ESM převzal též od EFSF závazek vyčlenit 100 mld. EUR na rekapitalizaci španělských bank.

Z právního hlediska zapojení do ESM nepředstavuje dodatečné kritérium pro vstup do eurozóny. Fakticky se však očekává, že každý zájemce o členství v hospodářské a měnové unii bude akceptovat závazky z kapitálové účasti v ESM. Nelze se totiž jen jednostranně podílet na výhodách společné měny a přitom se vyhýbat nákladům na upevňování její dlouhodobé stability.

ČLENSKÉ STÁTY ESM				
		Kapitálový klíč %	Upsaný kapitál mld. EUR	Splacený kapitál mld. EUR
	Belgie	3,4534	24,34	2,78
	Estonsko	0,1847	1,30	0,15
	Finsko	1,7852	12,58	1,44
	Francie	20,2471	142,70	16,31
	Irsko	1,5814	11,14	1,27
	Itálie	17,7917	125,40	14,33
	Kypr	0,1949	1,37	0,16
	Litva	0,4063	2,86	0,33
	Lotyšsko	0,2746	1,93	0,22
	Lucembursko	0,2487	1,75	0,20
	Malta	0,0726	0,51	0,06
	Německo	26,9616	190,02	21,72
	Nizozemsko	5,6781	40,02	4,57
	Portugalsko	2,4921	17,56	2,01
	Rakousko	2,7644	19,48	2,23
	Řecko	2,7975	19,72	2,25
	Slovensko	0,8184	5,77	0,66
	Slovinsko	0,4247	2,99	0,34
	Španělsko	11,8227	83,33	9,52
	CELKEM	100,00	704,80	80,55

Bankovní unie

Tématu bankovní unie se evropští lídři začali systematicky věnovat od května 2012, kdy tehdejší předseda Evropské komise J. M. Barroso na neformálním zasedání Evropské rady představil základní obrysy tohoto ambiciózního projektu. Jeho obsahem jsou klíčové reformy v oblasti regulace a dohledu institucí bankovního sektoru. Jedná se o společný základ jednotných pravidel, na kterém mají být vystaveny tři pilíře bankovní unie. Jedná se o následující oblasti:

- jednotná bankovní regulace,
- jednotný bankovní dohled,
- jednotné řešení bankovních krizí,
- jednotný systém pojištění vkladů.

Bankovní unie je budována postupnou metodou, různou rychlostí při formování svých pilířů.

Přínosy bankovní unie

Silným impulzem k úvahám o vytvoření bankovní unie byly události krizového období, které upozornily na dvě systémové slabiny ve stávající konstrukci evropské měnové unie. První z nich je poznatek o oboustranné závislosti mezi bankovní krizí a krizí vládních financí.

- Bankovní krize ohrožuje vládní finance tím, že potíže bankovního sektoru dostávají pod tlak trhy s vládními dluhopisy kvůli obavě finančních trhů, že sanace bank prudce zvýší zadluženost vlády.
- Krize vládních financí ohrožuje bankovní sektor a reálnou ekonomiku tím, že banky jako největší držitel vládních dluhopisů se dostávají do ztrát a zastavují úvěrování. Banky jsou též ohrožovány paralyzovanými peněžními trhy kvůli odlivu kapitálu v předtuše vládní dluhové krize.

Druhou slabinou eurozóny se ukázal být rozpor mezi vysokou mírou liberalizace finančních trhů a jejich regulací z národní úrovně. Toto uspořádání v době krize prohlubovalo fragmentaci finančních trhů v eurozóně a způsobovalo distorze v konkurenceschopnosti, což obojí je v příkrém rozporu s principy vnitřního trhu EU. Přijímání účinných opatření naráželo často na protichůdné zájmy národních dohledových orgánů i na jejich rozdílné pravomoci krizového řízení. Regulace a dohled prováděný z národní úrovně je rovněž trvalým zdrojem zvýšených nákladů pro finanční instituce s přeshraniční působností.

Od bankovní unie se očekává, že pomůže mírnit či eliminovat výše uvedená rizika. Měla by lépe vyvažovat národní zájmy se zájmem na upevňování finanční stability celku.

Jednotná bankovní regulace

Významného pokroku bylo dosaženo v jednotných pravidlech bankovní regulace (single rulebook), určitém základu, na kterém mají být vystaveny pilíře bankovní unie. První reformy byly iniciovány již na začátku krizového období, v návaznosti na závěry Larosièrovy zprávy zveřejněné v únoru 2009. V rámci nové architektury evropské regulace byl podpořen vznik tří nových dohledových orgánů, které zahájily činnost v lednu 2011. Jmenovitě se jedná o tyto dohledové autority:

- Evropský orgán pro bankovnictví (European Banking Authority, EBA) se sídlem v Londýně (v souvislosti s vystoupením Velké Británie z EU sídlo přesunuto do Paříže),
- Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA) se sídlem ve Frankfurtu,
- Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (European Securities and Market Authority, ESMA) se sídlem v Paříži.

Uvedené orgány jsou v oboru své působnosti vybaveny pravomocemi pro vydávání technických standardů a metodik závazných ve všech zemích EU. Zajišťují jednotnou aplikaci přijatých pravidel a pomáhají dosáhnout dohody při sporu mezi národními regulátory.

EBA, EIOPA a ESMA jsou součástí struktury nazývané Evropský systém orgánů dohledu (European System of Financial Supervisors, ESFS). Jeho dalším článkem je Evropská rada pro systémová rizika (European Systemic Risk Board, ESRB), pověřená úkolem identifikovat rizika ohrožující stabilitu finančního sektoru EU jako celku. Tato rada zahájila činnost v prosinci 2010. Odborné a finanční zázemí má v Evropské centrální bance (ECB).

Klíčovými legislativními dokumenty pro sjednocení pravidel a dohledu nad finančními institucemi jsou směrnice o kapitálových požadavcích (Capital Requirements Directive, CRD IV) a nařízení o kapitálových požadavcích (Capital Requirements Regulation, CRR), dále směrnice o systémech pojištění vkladů (Deposit Guarantee Schemes Directive, DGSD) a směrnice o ozdravných postupech a řešení krizí bank (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD), které platí ve všech členských státech EU.

Jednotný bankovní dohled

Po roce intenzivních příprav byl 4. listopadu 2014 spuštěn první pilíř bankovní unie s oficiálním názvem Jednotný mechanismus dohledu (Single Supervisory Mechanism, SSM). Poprvé v historii evropské integrace byl tak vytvořen dohledový systém se skutečným evropským mandátem. Úkolem SSM je uplatňovat jednotný přístup ke každodennímu dohledu a zajišťovat konzistentní aplikaci dohledových nařízení a opatření.

SSM se vyznačuje následujícími vlastnostmi:

- Odpovědnou institucí za výkon jednotného dohledu nad celým bankovním systémem eurozóny je ECB. Ta však přímo dozoruje pouze asi 120 významných bank, což jsou banky, které splňují některé z těchto kritérií: a) hodnota bankovních aktiv převyšuje 30 mld. EUR; b) zastoupení přeshraničních aktivit či závazků v bilanci banky převyšuje 20 procent; c) banka má ekonomický význam pro jednotlivou zemi nebo pro EU jako celek; d) banka je příjemcem pomoci z evropských záchranných mechanismů.
- Přímý dohled nad významnými bankami ECB vykonává prostřednictvím společných týmů dohledu (Joint Supervisory Teams, JSTs). Každá z dohlížených bank má ustaven svůj dohledový tým, který je složen ze zástupců ECB a národních dohledových orgánů ze zemí, v nichž banka vyvíjí činnost.
- Dohled nad méně významnými bankami eurozóny nadále provádějí národní dohledové orgány. Jejich povinností je informovat ECB o závažných rozhodnutích. ECB je oprávněna převzít dohled nad těmito úvěrovými institucemi, vyžádá-li si to jednotná aplikace dohledových standardů.
- Řízením dohledových aktivit v kompetenci SSM je pověřena Rada dohledu, která tvoří samostatnou organizační složku ECB. Součástí řídící struktury SSM je též Rada guvernérů ECB. V její pravomoci bude odmítnout rozhodnutí přijatá Radou dohledu. Případné spory bude řešit mediační panel.
- Do SSM jsou povinně zapojeny všechny členské země eurozóny. Účast na bankovní unii a tedy i SSM je otevřena i nečlenům eurozóny.

Jednotné řešení bankovních krizí

Druhý pilíř bankovní unie je znám pod názvem jednotný mechanismus pro řešení krizí (Single Resolution Mechanism, SRM). SRM zahrnuje všechny země zapojené do SSM, což jsou členové eurozóny a přidružení nečlenové eurozóny.

Východiskem pro fungování SRM je směrnice pro ozdravné postupy a řešení krize úvěrových institucí a investičních podniků (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD). Prostřednictvím této směrnice se v členských zemích EU sjednocují např. pravomoci národních orgánů při řešení krizových situací v bankovním sektoru, nástroje krizového řízení či organizování finanční pomoci. Ustavuje též povinnost zavést národní krizové fondy, naplňované postupně z odvodů bank a obchodníků s cennými papíry.

V členských zemích účastnících se bankovní unie budou záchranné operace v bankovním sektoru prováděny jednotným způsobem pod vedením Jednotného výboru pro řešení krizí (Single Resolution Board, SRB). Tento nezávislý evropský orgán, který se skládá z výkonného ředitele a dalších pěti členů, byl ustaven v lednu 2015 a od ledna 2016 se plně ujal svých pravomocí. Tento výbor může z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu ECB identifikovat selhávající instituce nebo instituce, jejichž selhání je pravděpodobné. Bude též rozhodovat o způsobu řešení bankovní krize a o užití prostředků z Jednotného fondu pro řešení krizí (Single Resolution Fund, SRF).

SRF je od ledna 2016 postupně naplňován příspěvky povinných osob (zejména bank), vybíraných členskými zeměmi bankovní unie. Cílově by jeho velikost měla odpovídat alespoň 1 % krytých vkladů (tj. pojištěných pohledávek z vkladů do výše náhrady ze systému pojištění vkladů). Po přechodnou dobu 8 let budou příspěvky od národních bankovních sektorů drženy v národních podfondech, které však postupně budou zvyšovat svoji vzájemnost (mutualisation). To znamená, že se postupně bude stírat vazba mezi národním původem příspěvků do SRF a sídlem restrukturalizované finanční instituce. Umožněny jsou vzájemné půjčky mezi národními podfondy.

Důvěryhodnost jednotného krizového mechanismu byla v prosinci 2015 posílena dohodou ministrů rady ECOFIN o zřízení státních úvěrových linek. Touto cestou má být řešen případný nedostatek finančních zdrojů po přechodnou dobu, než SRF dosáhne prostřednictvím příspěvků od úvěrových institucí své plné finanční kapacity. Státní úvěrové linky by byly použity až po vyčerpání všech jiných možností a splaceny by byly bankovním sektorem té země, ve které došlo k ozdravné akci. Prostřednictvím uvedených linek SRF získá přístup k částce 55 mld. EUR, což přibližně odpovídá původně odhadované cílové kapacitě SRF.

Klíčovým úkolem pro nejbližší období je nalezení dohody o podobě trvalého jisticího mechanismu (common backstop), schopného mobilizovat dostatečnou podporu z veřejných zdrojů za účelem zvládání i rozsáhlých bankovních krizí. Tento mechanismus by měl být plně funkční nejpozději na konci osmiletého přechodného období a zajišťovat by měl rovné zacházení mezi všemi státy bankovní unie. Podle schváleného prohlášení zástupců eurozóny v rozšířeném formátu z června 2018 bude mít společný trvající jisticí mechanismus podobu revolvingové úvěrové linky Evropského mechanismu stability (European Stability Mechanism, ESM) ve prospěch SRB. Státy bankovní unie mimo eurozónu budou poskytovat paralelní úvěrové linky (s obdobnými parametry) ve prospěch SRB.

BRRD staví na novém principu svépomoci, který spočívá v použití nástroje "rekapitalizace z vnitřních zdrojů" (tzv. bail-in). Jeho účelem je jen nezbytné zapojování veřejných zdrojů do řešení bankovních krizí. Přednostně by náklady na ozdravení bank měli nést akcionáři (formou odpisu vlastního jmění) a věřitelé (formou odpisu pohledávek či přeměny pohledávek na akcie). Zapojování věřitelů do ztrát by mělo podléhat hierarchickému pořadí, jež zaručuje ochranu pojištěných vkladů či vkladů malých a středních podniků.

Jednotný systém pojištění vkladů

Impulz k dokončení bankovní unie o třetí pilíř jednotného mechanismu pojištění vkladů vzešel ze Zprávy pěti předsedů z června 2015. Na tomto základě Evropská komise v listopadu 2015 zveřejnila návrh Evropského systému pojištění vkladů (European Deposit Insurance Scheme, EDIS). Podle tohoto návrhu by EDIS měl splňovat následující vlastnosti:

- Postupné zavádění ve třech fázích, které se odlišují mírou možnosti využití prostředků EDIS ze strany národních systémů pojištění vkladů.
- Nákladová neutralita pro bankovní sektor, umožňující bankám odečítat příspěvky do EDIS od příspěvků do národních pojistných systémů.
- Stejná úroveň ochrany pojištěných vkladů, odpovídající stávající úrovní 100000 EUR na vkladatele a banku.
- Zohlednění míry rizika bank ve velikosti jejich příspěvků do EDIS.
- Povinná účast pro členské státy účastnící se bankovní unie (členské státy eurozóny a další země EU zapojené dobrovolně do bankovní unie).

Na základě závěrů Rady ECOFIN z června 2016 (tzv. Roadmap 2016) pokračuje práce na EDIS v čistě technické rovině. Politická jednání byla odložena do doby, kdy bude dosaženo dostatečného pokroku v oblasti opatření na snižování rizik v národních bankovních sektorech.

Mezinárodní měna

Euro je nejen zákonným platidlem v zemích eurozóny. Má uplatnění i mimo eurozónu v řadě funkcí, které plní každá měna se širokým mezinárodním rozšířením. Sledovány jsou zejména tyto oblasti: zastoupení v devizových rezervách centrálních bank, fakturační měna v mezinárodním obchodě, měnová denominace emisí dluhových cenných papírů, podíl na obratu devizových trhů, role paralelní měny v třetích zemích. Za dobu své existence si euro vydobylo významné postavení v uvedených dílčích vlastnostech mezinárodní měny, které lze charakterizovat následujícími skutečnostmi:

- Euro přerostlo nadnárodní význam svých zůstavitelských měn (legacy currencies), na jejichž místo nastoupilo, převážně však jen na území ekonomicky spjatém s eurozónou.
- Mezinárodní rozšíření eura neohrozilo prvenství amerického dolaru, který si udržel pozici hlavní světové měny.
- S velkým odstupem za eurem se nacházejí další národní měny s mezinárodním dosahem, což je především britská libra a japonský jen.

V Evropě se s eurem jako zákonným platidlem můžeme setkávat i v jiných zemích, než těch, které jsou součástí eurozóny. Rozlišovat přitom můžeme tzv. euroizované a jednostranně euroizované ekonomiky.

- Euroizované ekonomiky mají s Evropskou unií uzavřenu měnovou dohodu o používání eura jako národní měny. Tuto skupinu tvoří evropské ministáty Monako, San Marino a Vatikán, které tradičně používaly měny států, jež se staly součástí eurozóny. Měnová dohoda jim přiznává právo razit omezené množství euromincí s vlastní národní stranou. Od dubna 2012 má toto právo i Andorra.
- Jednostranně euroizované ekonomiky používají euro jako národní měnu bez měnové dohody s Evropskou unií. Sem patří dvě balkánské země Černá Hora a Kosovo, které svůj měnový systém v minulosti vázaly na německou marku.

Mimo evropský kontinent euro jako zákonné platidlo obíhá v oblastech, které jsou součástí evropské země, jež sama je součástí eurozóny. Toto postavení mají francouzské zámořské departementy, jmenovitě Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik v Karibské oblasti a ostrov Réunion v Indickém oceánu. V Atlantickém oceánu leží ostrov Madeira a Azorské ostrovy, jež patří Portugalsku, a Kanárské ostrovy patřící Španělsku.

Euro používají též některá francouzská zámořská teritoria, která nejsou součástí Evropské unie. Sem patří ostrov Saint-Pierre-et-Miquelon poblíž východního pobřeží Kanady, ostrov Mayotte v Indickém oceánu a ostrov Svatý Bartoloměj v Karibském moři. Jmenovaná teritoria nerazí vlastní eurové mince.

Evropská centrální banka

Centrální bankou pro měnu euro je Evropská centrální banka. Pověřena je prvořadým cílem cenové stability na území eurozóny. Vybavena je rozsáhlou nezávislostí, současně ale i odpovědností vůči občanům eurozóny. ECB má renomé respektované monetární autority s příkladnými výsledky na poli cenové stability.

Eurosystém

Hospodářská a měnová unie s jednotnou měnou euro je příkladem vícerychlostní integrace. Členské země Evropské unie rozděluje na tzv. „ins“, kteří se účastní jmenovaného projektu, a na tzv. “outs“, kteří stojí stranou.To je i důvod, proč institucionální uspořádání HMU pracuje s více pojmy, jež charakterizují strukturu centrálních bank působících na území EU a eurozóny.

- Evropská centrální banka (ECB) je samostatná právnická osoba se sídlem v německém Frankfurtu nad Mohanem. Je to nadnárodní evropská instituce, jejímž úkolem je pečovat o cenovou stabilitu v eurozóně. Ustavena byla 1. června 1998, půl roku před vstupem HMU do závěrečného třetího stadia.
- Eurosystém je tvořen Evropskou centrální bankou a dále všemi národními centrálními bankami, jejichž země přijaly euro. Toto uskupení centrálních bank prostřednictvím svých představitelů utváří a realizuje měnovou politiku eurozóny.

- Evropský systém centrálních bank (ESCB) zahrnuje ECB a národní centrální banky všech členských států EU, členů i nečlenů eurozóny. Pověřen je vybranými úkoly, které bezprostředně nesouvisejí s prováděním měnové politiky v eurozóně.

Základní kapitál ECB

Národní centrální banky, které tvoří ESCB, jsou zakladateli ECB, do níž vložily kapitál. ECB vykazovala k 1. lednu 2014 upsaný kapitál ve výši 10,825 mld. EUR, jenž je rozpočítán na jednotlivé členy ESCB podle kapitálového klíče. Tento klíč je konstruován jako vážený ukazatel, do něhož se stejnou vahou vstupuje podíl členského státu na celkovém počtu obyvatel EU a podíl členského státu na souhrnném domácím produktu EU.

Centrální banky Eurosystému mají povinnost splatit svůj podíl na upsaném kapitálu v plné výši, což představuje 7,575 mld. EUR. Centrální banky, jež nejsou členy Eurosystému, skládají pouze minimální vklad jako příspěvek na úhradu provozních nákladů ECB. Jeho výše činí 3,75 % z podílu na upsaném kapitálu, což celkově obnáší 0,122 mld. EUR.

ČLENOVÉ EUROZÓNY A EUROSYSTÉMU				
	Evropská unie	**Evropský systém centrálních bank**	**Kapitálový klíč %**	**Splacený kapitál EUR**
	Eurozóna	*Eurosystém*		
		Evropská centrální banka		
	Belgie	Nationale Bank van België / Banque Nationale de Belgique	2,4778	268 222 025,17
	Estonsko	Eesti Pank	0,1928	20 870 613,63
	Finsko	Suomen Pankki – Finlands Bank	1,2564	136 005 388,82
	Francie	Banque de France	14,1792	1 534 899 402,41
	Irsko	Banc Ceannais na hÉireann / Central Bank of Ireland	1,1607	125 645 857,06
	Itálie	Banca d'Italia	12,3108	1 332 644 970,33
	Kypr	Central Bank of Cyprus	0,1513	16 378 235,70
	Litva	Lietuvos bankas	0,4132	44 728 929,21
	Lotyšsko	Latvijas Banka	0,2821	30 537 344,94
	Lucembursko	Banque centrale du Luxembourg	0,2030	21 974 764,35
	Malta	Bank Ċentrali ta' Malta / Central Bank of Malta	0,0648	7 014 604,58
	Německo	Deutsche Bundesbank	17,9973	1 948 208 997,34
	Nizozemsko	De Nederlandsche Bank	4,0035	433 379 158,03
	Portugalsko	Banco de Portugal	1,7434	188 723 173,25
	Rakousko	Oesterreichische Nationalbank	1,9631	212 505 713,78
	Řecko	Bank of Greece	2,0332	220 094 043,74
	Slovensko	Národná banka Slovenska	0,7725	83 623 179,61
	Slovinsko	Banka Slovenije	0,3455	37 400 399,43
	Španělsko	Banco de España	8,8409	957 028 050,02
	Celkem		**70,3915**	**7 619 884 851,40**
	Ostatní	*Ostatní*		
	Bulharsko	Българска народна банка (Bulharská národní banka)	0,8590	3 487 005,40
	Česká republika	Česká národní banka	1,6075	6 525 449,57
	Dánsko	Danmarks Nationalbank	1,4873	6 037 512,38
	Chorvatsko	Hrvatska narodna banka	0,6023	2 444 963,16
	Maďarsko	Magyar Nemzeti Bank	1,3798	5 601 129,28
	Polsko	Narodowy Bank Polski	5,1230	20 796 191,71
	Rumunsko	Banca Națională a României	2,6024	10 564 124,40
	Švédsko	Sveriges riksbank	2,2729	9 226 559,46
	Velká Británie	Bank of England	13,6743	55 509 147,81
	Celkem		**29,6085**	**120 192 083,17**

Zdroj: Webové stránky European Central Bank.

Řídící orgány ECB

Řídící struktura Evropské centrální banky je o poznání komplikovanější ve srovnání s organizačním uspořádáním národních centrálních bank. Je to dáno specifickým postavením ECB jako evropské nadnárodní instituce, jejíž rozhodovací mechanismy musejí brát v úvahu několik specifických okolností: zapojení členských zemí eurozóny do centralizovaného rozhodování o měnové politice eurozóny, zabezpečení provázanosti centralizovaného rozhodování s decentralizovaným prováděním měnové politiky, respektování vícerychlostního charakteru evropské měnové integrace.

Výkonná rada

Výkonná rada ECB (Executive Board) má šest členů. V jejím čele stojí prezident ECB. Dalšími funkčními pozicemi jsou viceprezident ECB a čtyři členové rady. Funkční období všech členů Výkonné rady je osmileté a nemůže být opakováno (současnému prezidentovi ECB končí mandát 31. 10. 2019). Do svých funkcí jsou členové rady jmenováni rozhodnutím Evropské rady, které je přijímáno kvalifikovanou většinou.

Výkonná rada plní následující úkoly:

- Připravuje zasedání Rady guvernérů.
- Provádí měnovou politiku v eurozóně na základě rozhodnutí a obecných zásad přijatých Radou guvernérů. Při této činnosti dává nezbytné pokyny národním centrálním bankám států eurozóny.
- Řídí běžnou činnost ECB.
- Vykonává pravomoci, které jí svěřila Rada guvernérů. Mezi tyto pravomoci částečně spadá regulatorní činnost.

Řada dodatečných povinností se pojí s funkcí prezidenta ECB. Tato osoba předsedá všem řídícím orgánům ECB, při rovnosti hlasů je hlas prezidenta rozhodující. Prezident zastupuje ECB na mezinárodních fórech, vystupuje v Evropském parlamentu a účastní se jednání Rady EU při pojednávání otázek souvisejících s činnostmi Eurosystému.

Rada guvernérů

Rada guvernérů (Governing Council) je hlavním rozhodovacím orgánem ECB. Složena je z šesti členů Výkonné rady a z guvernérů všech národních centrálních bank států eurozóny. V měnových otázkách rozhoduje prostou většinou na základě principu jeden člen – jeden hlas. Překročí-li počet guvernérů limitní hodnotu 18, bude uplatňován specifický systém rotačního hlasování. Upřednostňovanou metodou je nicméně dosahování konsensu. Od guvernérů národních centrálních bank se očekává, že jednají svým jménem a v souladu se zájmem eurozóny. Rada guvernérů obvykle zasedá dvakrát za měsíc.

Rada guvernérů má následující pravomoci:

- Přijímá obecné zásady a rozhodnutí nezbytná pro provádění činností, kterými byl pověřen Eurosystém.

- Určuje měnovou politiku eurozóny, což zahrnuje rozhodování o zaměření měnové politiky, o výši základních úrokových sazeb a o vytváření měnových rezerv Eurosystému. Rada guvernérů přijímá obecné zásady pro provádění těchto rozhodnutí.

Generální rada

Generální rada (General Council) je pojímána jako orgán vytvořený na přechodnou dobu existence států EU, které nezavedly euro. Jejími stálými členy jsou prezident ECB, viceprezident ECB a guvernéři národních centrálních bank všech členských států EU. Zasedání Generální rady se mohou účastnit další členové Výkonné rady ECB, předseda Rady EU a jeden člen Evropské komise. Nemají však právo hlasovat. Jako pozorovatelé mohou být přítomni guvernéři centrálních bank ze zemí přistupujících k EU.

Generální rada přispívá k plnění úkolů, které před vznikem ECB zabezpečoval Evropský měnový institut. Jedná se zejména o tyto činnosti:

- Shromažďování statistických informací.
- Sestavování výroční zprávy ECB.
- Stanovení pravidel potřebných pro standardizaci účtování a vykazování operací národních centrálních bank.
- Přijímání opatření souvisejících se stanovením klíče pro upisování základního kapitálu ECB.
- Přijímání pracovního řádu pro zaměstnance ECB.
- Příprava podkladů pro neodvolatelné stanovení směnných kurzů měn členských států, na které se vztahuje výjimka pro zavedení eura.

Měnová strategie ECB

Maastrichtská smlouva pověřila Evropskou centrální banku sledováním prvořadého cíle cenové stability. Základní obrysy své měnové strategie orientované na plnění uvedeného cíle ECB představila v říjnu 1998, krátce před zahájením třetího stádia hospodářské a měnové unie. V květnu 2003 tuto strategii podrobila dílčímu přezkumu, aniž by změnila její základní principy.

Měnová strategie ECB je členěna do dvou problémových oblastí. Tou první je kvantitativní definice cenové stability. Druhou pak dvoupilířový přístup k hodnocení inflačních rizik.

Definice cenové stability

Prioritní zaměření ECB na cenovou stabilitu má oporu v poznatcích o ekonomických výhodách nízké inflace:

- Cenová stabilita přispívá k udržitelnému růstu tím, že zachovává informační obsah relativních cen pro efektivní alokaci výrobních zdrojů a odstraňuje z úrokových sazeb přirážku za inflační riziko.

- Cenová stabilita chrání daňové a sociální systémy před deformacemi pramenícími z nedokonalého zajišťování proti inflaci a zabraňuje redistribuci bohatství od věřitelů k dlužníkům.
- Cenová stabilita není slučitelná s deflací a jejími škodlivými důsledky pro ekonomickou aktivitu.

Měnová strategie ECB vymezuje cenovou stabilitu jako meziroční zvýšení harmonizovaného indexu spotřebitelských cen za eurozónu těsně pod 2 %, kterého je dosahováno ve střednědobém horizontu. ECB si je vědoma významu praktického upřesnění obecného pojmu cenová stabilita pro větší srozumitelnost, průhlednost a veřejnou kontrolu měnové politiky. Kvantitativní vymezení cenové stability je rovněž důležité pro ukotvení inflačních očekávání v ekonomice.

Z podané kvantitativní definice lze vyvodit několik důležitých závěrů. Důrazem na střednědobý horizont je odmítnut nadměrný aktivismus měnové politiky, který by mohl vést k rozkolísání ekonomického výkonu. Umístění žádoucího cenového růstu do oblasti těsně pod 2 % vzdaluje inflační vývoj od rizika deflace. Podstatná je též zmínka o udržování cenové stability za eurozónu jako celek, což vylučuje přijímání měnových rozhodnutí na základě inflace některého jejího člena.

Dvoupilířové hodnocení inflačních rizik

Měnový režim objasňuje způsob uvažování centrální banky, který dodává jejímu měnovému rozhodování předvídatelnost a vnitřní konzistenci. Jasně zformulovaný měnový režim vnáší logiku do chování centrální banky, což je důležité s ohledem na mnohé nejistoty převodového mechanismu měnové politiky. Tím se rozumějí nejistoty ekonomických vazeb, jejichž prostřednictvím se prvotní impulz vyvolaný měnovým rozhodnutím centrální banky šíří ekonomikou, aby v konečné fázi zapůsobil na vývoj inflace.

Podkladem pro měnové rozhodování ECB je vyhodnocení rizik ohrožujících cenovou stabilitu. ECB uspořádává tuto problematiku do dvou pilířů: pilíře hospodářské analýzy a pilíře měnové analýzy.

- Pilíř hospodářské analýzy sestává z většího počtu ekonomických a finanční ukazatelů, z jejichž vývoje lze vyvozovat rizika pro cenovou stabilitu. Jedná se zejména o cenové a nákladové ukazatele, ukazatele reálné ekonomiky, ukazatele stavu veřejných financí, statistiku platební bilance či indikátory finančních trhů.
- Pilíř měnové analýzy sleduje větší počet ukazatelů peněžní zásoby, mezi nimiž důležité místo zaujímá peněžní agregát M3 s orientačním tempem meziročního růstu 4,5 %. Vyvedením peněžních agregátů do samostatného pilíře se vývoji množství peněz v ekonomice přiznává významná role při dosahování cenové stability.

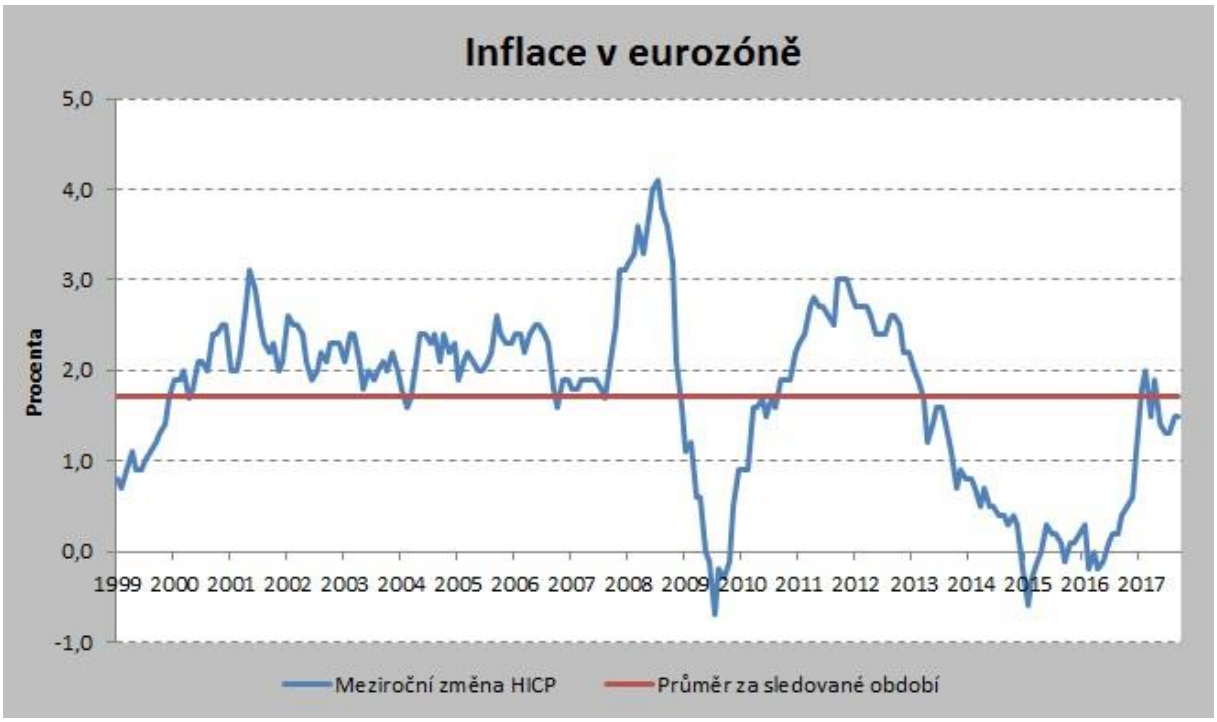

Zdroj: Webové stránky Eurostat, HICP – monthly data (annual rate of change).

Nezávislost a odpovědnost

V zájmu úspěšného plnění zákonného mandátu na poli cenové stability byla Evropská centrální banka vybavena důslednou právní ochranou své nezávislosti, zakotvenou do evropského práva. Sama tato nezávislost má více rovin.

- Institucionální nezávislost znamená, že ECB je povinna jednat nezávisle na zájmech jednotlivých členských států i nezávisle na orgánech a institucích Evropské unie. Jmenované subjekty jsou současně vyzývány, aby se zdržely jakéhokoli ovlivňování rozhodovacích procesů v Eurosystému.
- Personální nezávislost spočívá v omezování politických tlaků při jmenování a odvolávání členů Výkonné rady ECB i vrcholných orgánů národních centrálních bank. Tyto akty se řídí platnou právní úpravou, která vymezuje konkrétní podmínky, jež musejí být splněny. Důležitá je doba trvání pracovního kontraktu, která u členů Výkonné rady činí osm let bez možnosti opakování. U guvernérů národních centrálních bank musí být minimálně pětiletá s možností opakování.
- Instrumentální nezávislost se projevuje v pravomoci ECB používat jakékoli tržně konformní nástroje, které jsou nezbytné k provádění účinné měnové politiky. Je pouze na uvážení ECB, jaký si zvolí měnový režim a jaké nástroje bude pro dosažení svých cílů aplikovat. Centrální banky Eurosystému mají přísný zákaz poskytovat jakoukoli formou úvěry veřejnému sektoru.
- Finanční nezávislost požaduje, aby ECB a národní centrální banky Eurosystému disponovaly vlastními zdroji pro provádění svých činností. ECB proto hospodaří s vlastním rozpočtem,

nezávislým na rozpočtu EU. Základní kapitál ECB je upsán a splacen pouze národními centrálními bankami ze zemí eurozóny, které se tím stávají jejími jedinými podílníky.

Pojetí odpovědnosti ECB

Vyvažujícím prvek nezávislosti centrální banky je odpovědnost za své chování. Centrální banky se tradičně odpovídají demokraticky voleným parlamentům. Tato konstrukce však není mechanicky přenositelná na ECB s charakterem nadnárodní instituce. Problematická by byla odpovědnost ECB vůči Evropskému paramentu, který se nepodílí na jmenování členů Generální rady jako nejvyššího řídícího orgánu ECB. Nepřípustná by byla i odpovědnost vůči národním parlamentům, které nemohou hodnotit guvernéry národních centrálních bank z hlediska jejich přínosu k obhajobě národních zájmů.

Pojetí odpovědnosti ECB je založeno na dvou základních východiscích: na přímé odpovědnosti vůči veřejnosti a na stálém dialogu s hlavními partnery.

- Přímá odpovědnost vůči veřejnosti znamená, že demokratická legitimita ECB je odvozována od toho, jak silnou veřejnou podporu si tato instituce získává při plnění svého mandátu. Tomuto budování trvalé důvěry napomáhá obsáhlé vysvětlování a zdůvodňování politik ECB. A to jak formou veřejných vystoupení jejích vrcholných představitelů, tak i prostřednictvím pravidelných publikací.
- ECB využívá pravidelný dialog k širší informovanosti partnerů o své činnosti. Těmito partnery jsou jednak orgány EU, s nimiž ECB úzce spolupracuje po oborné linii (Evropský parlament, Rada EU, Komise). Důležitá je též názorová výměna se sociálními partnery, kteří zastupují zájmové skupiny zaměstnanců a zaměstnavatelů.

Eurobankovky a eurominc e

S eurovými bankovkami a mincemi si každý občan eurozóny nosí ve své peněžence hmatatelný důkaz probíhající evropské integrace. Vystaven je podprahovému působení symboliky a metaforického sdělení společných peněz, jimiž jsou spolupráce a komunikace v Evropě při respektování její rozmanitosti.

Vzhled eurobankovek

Přední strany eurobankovek jsou propojeny společným námětem oken a portálů, jež mají symbolizovat evropského ducha otevřenosti a spolupráce. Zadní strany zobrazují různá provedení mostů jako symbolů úzkých vazeb mezi evropskými národy i mezi Evropou a ostatními světadíly. Grafické provedení uvedených prvků na bankovkách rozdílných nominálních hodnot připomíná jednotlivé architektonické slohy v evropských dějinách. Ztvárněna jsou stylizovaná architektonická díla nezobrazující skutečné stavby.

První série eurobankovek byla uvedena do oběhu 1. ledna 2002. Od roku 2013 je postupně zaváděna druhá série eurobankovek, nazývaná série Europa, a to v pořadí od nejmenší k největší nominální hodnotě. Nová série zachovává vzhled bankovek i jejich dominantní barvu. Beze změny zůstávají

nominální hodnoty eurobankovek. Zpočátku budou obě série obíhat společně. Bankovky staré série však budou postupně stahovány z oběhu a po určité době ztratí statut zákonného platidla. Tento okamžik bude s dostatečným časovým předstihem veřejnosti oznámen. Avšak i po ukončení platnosti budou bankovky staré série vyměňovány za bankovky nové série v národních centrálních bankách Eurosystému.

Odlišnosti mezi bankovkami první a druhé série:

- Název měny. U první série je uveden v latince (EURO) a v řecké abecedě (ΕΥΡΩ), u druhé série také v cyrilici (ЕВРО).
- Iniciály Evropské centrální banky. U první série jsou uvedeny v pěti jazykových verzích (BCE, ECB, EZB, EKT, EKP) u druhé série v devíti jazykových verzích (BCE, ECB, ЕЦБ, EZB, EKP, EKT, EKB, BĊE, EBC).
- Zeměpisné zobrazení Evropy. Upravená mapa druhé série zahrnuje Maltu a Kypr. Drobné rámečky při spodním okraji bankovek, jež jsou společné pro obě série, znázorňují Kanárské ostrovy a některá zámořská území Francie, kde se euro používá.

Ochrana eurobankovek

Běžný uživatel eurobankovek může při kontrole jejich pravosti využívat šest ochranných prvků: pevný papír, plastický tisk, neúplné číslo, vodoznak, ochranný proužek s hologramem a zlatavý proužek. Samotné ověřování pravosti se provádí třemi způsoby: hmatem, nastavením proti světlu a nakloněním.

Identifikace hmatem

- Bankovky jsou vyrobeny ze speciálního bankovního papíru, který je na omak pevný a tuhý.
- Provedení bankovek používá techniku plastického tisku. Hlavní motiv, nápisy a čísla s nominální hodnotou na přední straně bankovky jsou mírně vystouplé a bankovka je v těchto místech na omak silnější. Plastický tisk se pozná, přejede-li se po bankovce prstem nebo jemně hranou nehtu.
- Při spodním okraji bankovky 200 € a při pravém okraji bankovky 500 € se nacházejí dodatečné značky rozeznatelné dotykem, které jsou určeny pro zrakově postižené osoby.

Nastavení proti světlu

- V horním rohu na obou stranách bankovky jsou umístěny neúplné symboly, které nastavením proti světlu dokonale splynou a vytvoří hodnotové číslo bankovky.
- Při nastavení bankovky proti světlu je vidět vodoznak. Položí-li se bankovka na tmavý podklad, světlé oblasti vodoznaku ztmavnou. Tento efekt lze snadno pozorovat na vodoznaku zobrazujícím hodnotu bankovky.
- Do papíru bankovky je zapracován ochranný proužek s hologramem. Při nastavení bankovky proti světlu proužek ztmavne, na zobrazeném symbolu € se objeví drobné perforace a

zvýrazní se číslice vyjadřující hodnotu bankovky. Vnitřní okraje proužku jsou v drobném provedení lemovány slovem EURO a hodnotou bankovky. Podél vnější strany proužku je drobným písmem vyznačena hodnoty bankovky.

Identifikace nakloněním

- Při naklánění bankovky se mění motiv na proužku s hologramem z hodnotového čísla bankovky na symbol €.

- Při naklonění bankovky se na její zadní straně objeví zlatavý proužek se zobrazením hodnotového čísla bankovky a symbolu €.

Speciální ochranné prvky

Eurobankovky obsahují další ochranné prvky, které nejsou určeny k běžnému využívání.

- Mikrotisk. Na některých místech bankovky lze nalézt drobné písmo, k jehož přečtení je zapotřebí lupa. Mikrotisk by neměl být rozmazaný, ale jasně ostrý.
- Ultrafialové světlo (první série). Vlákna zapuštěná do papíru vypadají, jako kdyby byla červená, modrá a zelená. Podklad vlajky Evropské unie září zeleně a hvězdičky v ní oranžově. Podpis prezidenta ECB zezelená. Velké hvězdy a malé kroužky na přední straně jasně září, mapa, most a hodnotové číslo na zadní straně svítí žlutě.
- Ultrafialové světlo (série Europa). Každé zapuštěné vlákno má tři různé barvy. Hvězdy na vlajce EU, drobné kroužky, velké hvězdy na přední straně a několik dalších míst září žlutě. Čtvrtina kruhu ve středu bankovky i několik dalších míst na její zadní straně září zeleně. Vodorovné číslo série a proužek září červeně.
- Speciální ultrafialové světlo UV-C (série Europa). Na přední straně září drobné kroužky ve středu bankovky žlutě, velké hvězdy a několik dalších míst oranžově. Zobrazí se symbol €.
- Infračervené světlo (série Europa). Na přední straně bankovky jsou viditelné pouze smaragdově zelené číslo, pravá strana hlavního motivu a stříbřitý proužek. Na zadní straně je viditelné pouze hodnotové číslo a vodorovné číslo série.

Historie eurobankovek

Příprava eurových bankovek začala v listopadu 1994, kdy Rada Evropského měnového institutu (předchůdce dnešní Evropské centrální banky) pověřila pracovní skupinu pro bankovky, aby navrhla ideová zadání na grafické ztvárnění celé série. Bylo požadováno, aby témata neobsahovala národní prvky, např. připomínání významných osobností či událostí evropských dějin, jež by mohly být vztahovány ke konkrétní členské zemi. Bylo též rozhodnuto, že bankovky budou vydány v sedmi různých nominálních hodnotách.

V červnu 1995 Rada Evropského měnového institutu rozhodla, že připravovaná sada eurobankovek může ztvárnit buď téma Epochy a slohy (Ages and Styles) nebo téma Abstraktní a moderní motivy (Abstract/Modern Theme). Opřela se přitom o doporučení expertní skupiny složené ze zástupců historiků, výtvarníků, psychologů, numismatiků a grafiků. Byla vypsána celoevropská veřejná soutěž na zpracování návrhů budoucích eurobankovek. Tyto návrhy musely respektovat následující požadavky: snadnou rozpoznatelnost jednotlivých bankovek, dokonalé propracování ochranných prvků ztěžujících padělání, vysokou estetickou úroveň zajišťující kladný vztah veřejnosti k novým bankovkám.

Do soutěže bylo obesláno 44 návrhů, z nichž v září 1996 odborná komise vybrala deset nejlepších. S návrhy, které postoupily do užšího výběru, byla seznámena veřejnost. Ve vybraném vzorku 76 procent dotazovaných osob uvedlo, že grafické návrhy rakouského výtvarníka Roberta Kaliny s tématem Epochy a slohy nejlépe vystihují evropského ducha nové měny. Vítězné návrhy grafické podoby eurobankovek byly 16. prosince 1996 představeny Alexandrem Lamfalussym, tehdejším předsedou Evropského měnového Institutu, na zasedání Evropské rady v Dublinu.

Eurobankovky série Europa nadále zobrazují epochy a slohy první série, používají rovněž stejné hlavní barvy. Využit je však pokrok dosažený v ochraně bankovek proti padělání a ve výrobních technologiích. Autorem úprav je Reinhold Gerstetter, nezávislý návrhář bankovek z Berlína. Název této série je odvozen od mytologické postavy řecké bohyně Evropy, jejíž jméno nese náš kontinent. Podobizna Evropy, převzatá z více než dva tisíce let staré vázy, se nachází ve vodoznaku a na hologramu nových bankovek.

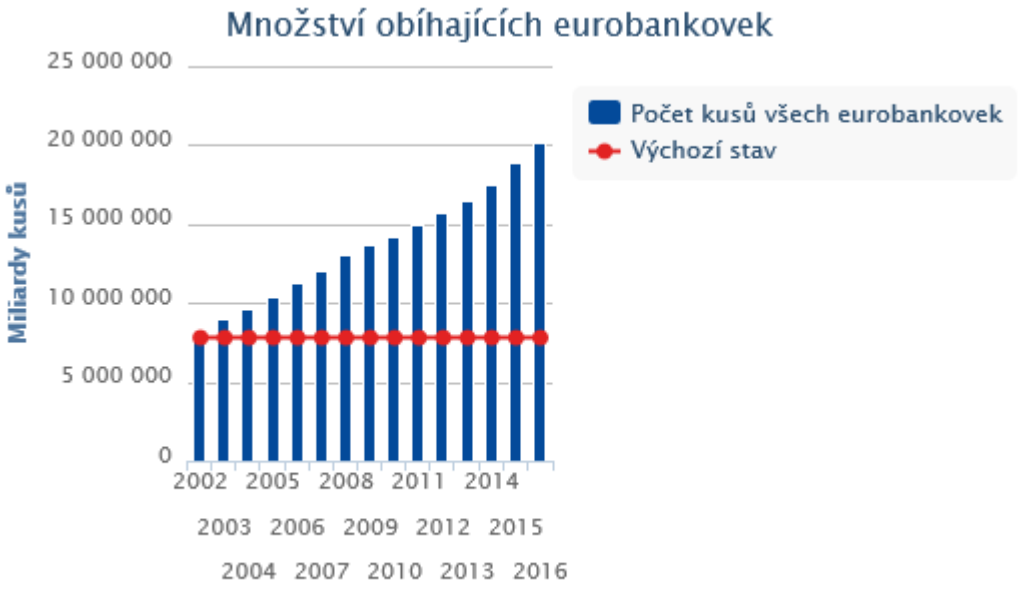

Společná strana euromincí

Mince 2 a 1 euro, jakož i 50, 20 a 10 centů, mají dvojí mírně odlišné provedení. Původní motiv na mincích uváděných do oběhu v r. 2002 zachycuje Evropskou unii před rozšířením o země východní a jižní Evropy, k němuž došlo 1. května 2004. Novější motiv, použitý u mincí vydávaných postupně od 1.

ledna 2007, ztvárňuje geografickou mapu Evropy. Mince v hodnotě 5 centů, 2 centy a 1 cent znázorňují glóbus s Evropou vedle Afriky a Asie.

Autorem grafického návrhu společné strany euromincí je Luc Luycx z Královské belgické mincovny. Vyobrazené motivy symbolizují jednotu Evropské unie.

Národní strany euromincí

Každá členská země eurozóny může využít zadní strany euromincí pro prezentaci svých národních symbolů. Jakmile se však jednou rozhodne o motivech svých národních stran, nemá možnost je měnit. Výjimku tvoří mince se zobrazením hlav států, které lze měnit, dojde-li ke změně hlavy státu nebo po 15 letech s ohledem na změny v podobě hlavy státu. Jednotícím standardem, který však některá grafická ztvárnění ne zcela splňují, je lemování národního motivu kruhem s 12 hvězdami Evropské unie. Euromince s národními motivy jsou zákonným platidlem na celém území eurozóny.

Právo razit omezené množství euromincí s vlastní národní stranou mají též čtyři evropské nečlenské země Evropské unie: Andorra, Monako, San Marino a Vatikán. Podmínky této emisní činnosti upravuje měnová dohoda uzavřená mezi příslušným státem a Evropskou komisí jednající jménem EU. Všechny jmenované ministáty historicky používaly národní měnu některého z dnešních členů eurozóny.

Pamětní mince

Každý členský stát eurozóny má možnost vydat jednu pamětní eurominci ročně. Lícní strana těchto mincí, jakož i jejich fyzikální vlastnosti jsou totožné s běžnou dvoueurovou mincí. Jednotícím prvkem rubové strany je okruží s 12 hvězdami Evropské unie, do něhož je umístěn motiv mince. Volba a grafické zpracování motivu spadají do působnosti jednotlivých zemí. Pamětní mince jsou určeny k oběhu a představují zákonné platidlo na celém území eurozóny bez ohledu na jejich emitenta.

Při příležitosti významných evropských výročí jsou všemi členy eurozóny vydávány společné pamětní eurominneed. Vyznačují se jednotným motivem na národní straně pamětní mince. Doposud byly uvedeny do oběhu tři takové mince. První v r. 2007 při příležitosti padesátého výročí podpisu Římských smluv, jimiž byla založena dnešní Evropská unie. Druhá společná pamětní eurominneed z r. 2009 připomíná desetileté výročí vzniku eura. Desetileté výročí zavedení hotovostního eura připomenula společná pamětní mince vydaná v r. 2012.

Členské země eurozóny mohou vydávat též sběratelské mince. Na rozdíl od pamětních mincí sběratelské mince nejsou určeny k běžnému užívání jako platidla. Z tohoto důvodu se nesmí svým vzhledem podobat běžným euromincím, od nichž se také liší nominální hodnotou i technickými parametry. Zákonným platidlem jsou pouze v zemi emitenta.

Ochrana euromincí

Eurominneed splňují řadu technických parametrů, které ztěžují jejich padělání. Důležitý je jejich fyzický vzhled, který umožňuje snadnou rozpoznatelnost mincí různých nominálních hodnot, a to i osobami se zrakovým postižením. Specifické a obtížně reprodukovatelné vlastnosti mincí jsou důležité proti zneužívání padělků v prodejních automatech. Tomuto záměru napomáhají následující vlastnosti obíhající sady euromincí:

- Mince mají různou velikost, přičemž čím větší je mince, tím větší má nominální hodnotu (s výjimkou větší mince 50 centů než mince 1 euro a větší mince 5 centů než mince 10 centů).
- Mince mají různou váhu, přičemž čím těžší je mince, tím větší má nominální hodnotu (s výjimkou stejně těžkých mincí 1 euro a 2 euro).
- Mince mají různou tloušťku, přičemž čím silnější je mince, tím větší má nominální hodnotu (s výjimkou silnější mince 1 euro než mince 2 euro a stejně silných mincí 1, 2 a 5 centů).
- Nominální hodnota mince na její lícní straně je zřetelně vyznačena.

Ochranu mincí proti nelegální reprodukci euromincí ztěžují další ochranné prvky:

- Bimetalická úprava mincí nejvyšších nominálních hodnot 1 euro a 2 euro, jejichž vnitřní část je magnetická.
- Použití specifické slitiny severského zlata při výrobě mincí 10, 20 a 50 centů, která se obtížně taví.
- Vyražený nápis do hrany mince 2 euro, jakož i další úpravy hran u ostatních mincí.

Koordinací aktivit zaměřených proti padělání euromincí má na starosti Evropský úřad pro boj proti podvodům (Anti-Fraud Office), známý pod zkratkou OLAF. Svá analytická centra pro odhalovaní padělků mají též národní mincovny, které spolupracují s evropskými orgány.